

Η Εποχικότητα του Τουρισμού στην Ελλάδα

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ
RESEARCH INSTITUTE FOR TOURISM

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΙΤΕΠ

1. Δρ. Μαρία Μαρκάκη, Οικονομολόγος - Μηχανολόγος
2. Σοφία Γ. Πανούση, Οικονομολόγος,
3. Δρ. Γιώργος Σώκλης, Οικονομολόγος
4. Δρ. Αγνή Χριστίδου, Νομικός

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ

Γεράσιμος Α. Ζαχαράτος

*Ομότιμος Καθηγητής Τουριστικής Οικονομικής και Διοίκησης Πανεπιστημίου Πατρών
Γεν. Διευθυντής ΙΤΕΠ*

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ

Αχιλλέως 8 & Λάμπρου Κατσώνη
176 74 Καλλιθέα

Τηλ. 210 9425533

Email: itep@grhotels.gr
<http://www.itep.gr>

RESEARCH INSTITUTE FOR TOURISM

8 Achilleos Street & Lambrou Katsoni
176 74 Kallithea

Tel. 210 942 5533

Email: itep@grhotels.gr
<http://www.itep.gr>

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ	10
1.1. Εισαγωγή	10
1.2. Δείκτες Συγκέντρωσης	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕ ΤΙΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΡΙΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΕ	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΝΑ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΛΙΜΑΤΟΣ ΣΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ	34
7.1. Τα Αίτια της Εποχικότητας	34
7.2. Οι Πολιτικές Αντιμετώπισης της Εποχικότητας: Θεωρία	35
7.3. Οι Πολιτικές Αντιμετώπισης της Εποχικότητας: Πρακτική	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	41
8.1. Συμπεράσματα	41
8.2. Ειδικές Τοπικές Συμφωνίες Εποχικότητας	43
8.3. Προτάσεις πολιτικών για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου	51
8.3.1. Ο συντονιστικός ρόλος του Υπουργείου Τουρισμού	51
8.3.2. Πολιτικές με φορέα υλοποίησης την τοπική και περιφερειακή αυτοδιοίκηση	51
8.3.3. Πολιτικές με φορέα υλοποίησης την Κεντρική Διοίκηση	52
8.3.4. Συμφωνίες με παράγοντες διαμόρφωσης της διεθνούς τουριστικής ζήτησης	53
ΕΝ ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΙ	54
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	55

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Είναι γεγονός ότι η εποχικότητα αποτελεί κατά το μάλλον ή ήττον χαρακτηριστικό και συνάμα πρόβλημα κάθε εθνικού, περιφερειακού ή τοπικού χαρακτήρα τουριστικού προορισμού. Η επίλυση αυτού του προβλήματος μέσα από πολιτικές άμβλυνσης της εποχικότητας συνιστά καθήκον κάθε κεντρικής εθνικής τουριστικής πολιτικής και των εντεταλμένων φορέων, αρχών και συλλογικοτήτων που εμπλέκονται με τον έναν ή άλλο τρόπο στο τουριστικό γίνεσθαι των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών προορισμών.

Είναι γνωστό ότι και στο παρελθόν έχουν γίνει πολλές προσπάθειες τόσο μελετητικού όσο και εφαρμοστικού χαρακτήρα, οι οποίες δεν στέφθηκαν από επιτυχία, είτε εξαιτίας εγγενών αδυναμιών εφαρμογής, είτε διότι οι κοινωνικοπολιτικές συνθήκες δεν ήταν ώριμες για ένα τόσο μεγάλης ευρύτητας συλλογικό εγχείρημα.

Στο πλαίσιο αυτής της προβληματικής, το ΞΕΕ και το ΙΤΕΠ, θεωρώντας ότι μέσον για την εκπλήρωση αυτού του καθήκοντος είναι η διατύπωση μιας στρατηγικής προσέγγισης για την αντιμετώπιση της εποχικότητας, αποφάσισαν την πραγματοποίηση της προκείμενης μελέτης με σκοπό την ενδελεχή ανάλυση του προβλήματος, τον προσδιορισμό των στόχων, των μέσων και των πολιτικών για την προσπάθεια επιμήκυνσης της χρονικής περιόδου λειτουργίας τουριστικών καταλυμάτων και παρεμφερών επιχειρήσεων εξυπηρέτησης του τουρισμού σε ιδιαίτερα πάσχουσες περιφέρειες.

Πρόδηλα πλεονεκτήματα μιας τέτοιας προσπάθειας αποτελούν η βελτίωση της βιωσιμότητας όλων των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων στον τουρισμό μιας περιφέρειας, η στήριξη της εμπορικής και κοινωνικής δραστηριότητας του τοπικού πληθυσμού των τουριστικών θέρετρων και συνακόλουθα η συμβολή στην μείωση της ανεργίας μέσω της διατήρησης θέσεων εργασίας, και γενικότερα η ορθολογική και βέλτιστη αξιοποίηση του μέχρι σήμερα τουριστικά επενδυμένου αποθέματος σε πάγια στοιχεία και ανθρώπινο δυναμικό, παράγοντες που παραμένουν ωστόσο αδρανείς και αναξιοποίητοι για σημαντικό μέρος του ημερολογιακού έτους.

Ιδιαίτερα υπό το φως των τρεχουσών οικονομικών εξελίξεων, η ανάγκη χάραξης επιτυχούς εκπόνησης “Σχεδίου Δράσης για την Επιμήκυνση της Τουριστικής Περιόδου και την αντιμετώπιση της Εποχικότητας” καθίσταται αδήριτη, σε βαθμό που ενδεχομένως να επιβάλλεται να αναχθεί σε επίπεδο Εθνικής Στρατηγικής.

Όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς, ιδιωτικού και δημόσιου τομέα, επιβάλλεται να στρατευθούν και να δεσμευθούν ότι θα εργαστούν και θα συμβάλουν, κάτω από ένα γενικό συντονισμό στην επιτυχία του Σχεδίου Δράσης, για τη δημιουργία και καθιέρωση ελκυστικού και εκτός αιχμής τουριστικού προϊόντος, η επίτευξη του οποίου προϋποθέτει επιμέρους παράλληλες, αλλά και συλλογικές συντονισμένες ενέργειες σε βάθος χρόνου.

Έτσι, είναι αυτονόητο ότι μια ενδελεχής και σε βάθος αναλυτική παρουσίαση του περιεχομένου των προτεινόμενων στην παρούσα εργασία Ειδικών Τοπικών Συμφωνιών Εποχικότητας δεν θα μπορούσε να είναι αξιόπιστη και να προσφέρει το αναγκαίο υπόβαθρο επιτυχίας, διότι θα προκατάλαμβανε τις κατά τόπους αποφάσεις και διαπραγματεύσεις συμμετοχής και ένταξης των ενδιαφερομένων συντελεστών.

Τέλος, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η παρούσα εργασία του ΙΤΕΠ είναι συνεπακόλουθο της προ έτους απόφασης του ΞΕΕ, σταθμό στα ελληνικά τουριστικά στατιστικά, να στηρίξει την περιφερειακή διεύρυνση των δεδομένων της ετήσιας Έρευνας Συνόρων που πραγματοποιεί η Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ) με ανάθεση στο ανάδοχο σχήμα των TNS ICAP-Επεξεργασία δεδομένων Quantos S.A. και συνιστά ένα πρώτο βήμα για την ακόμη πιο πλήρη πληροφόρηση της τουριστικής πολιτικής στη χώρα μας.

Γεράσιμος Ζαχαράτος, Ομότιμος Καθηγητής

Γεν. Διευθυντής ΙΤΕΠ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο όρος εποχικότητα του τουρισμού υποδηλώνει το φαινόμενο της εκδήλωσης της τουριστικής δραστηριότητας σε ορισμένη εποχή του έτους. Μπορούμε να διακρίνουμε δύο βασικούς λόγους για τους οποίους παρατηρείται το φαινόμενο της εποχικότητας στον τουρισμό: α) φυσικοί λόγοι, οι οποίοι σχετίζονται κυρίως με το κλίμα, και β) θεσμικοί λόγοι, όπως, π.χ., η καθιερωμένη περίοδος σχολικών διακοπών, οι θρησκευτικές εορτές, ήθη και έθιμα κλπ. Επίσης, σημαντικό ρόλο στην εμφάνιση του φαινομένου της εποχικότητας ενδέχεται να παίζουν και κάποιοι άλλοι παράγοντες, όπως η μόδα και οι παγιωμένες συνήθειες των μελών μιας κοινωνίας. Όπως έχει διαπιστωθεί διεθνώς, οι παραπάνω παράγοντες έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα για χώρες που έχουν ως τουριστικό μοντέλο το λεγόμενο “ήλιος και θάλασσα”, όπως η Ελλάδα. Σκοπός της παρούσας είναι, καταρχήν, η μέτρηση της εποχικότητας στην Ελλάδα, καθώς και της διαχρονικής της εξέλιξης και, εν συνεχεία, η σύγκρισή της με τις ανταγωνίστριες χώρες και, συγκεκριμένα, με αυτές της Ισπανίας, της Ιταλίας, της Κύπρου και της Πορτογαλίας. Βάσει των περιορισμών των διαθέσιμων στοιχείων, οι παραπάνω μετρήσεις αφορούν στην περίοδο 2000-2012. Στο επόμενο στάδιο, επιχειρούμε την εκτίμηση της εποχικότητας της τουριστικής κίνησης στην Ελλάδα ανά χώρα προέλευσης των ταξιδιωτών, έτσι ώστε να είμαστε σε θέση να εκτιμήσουμε το πόσο επηρεάζεται η όξυνση ή η ύφεση του φαινομένου από την χώρα προέλευσης των ταξιδιωτών. Στην συνέχεια, διερευνούμε την περιφερειακή διάσταση της εποχικότητας στην χώρα στην βάση των ευρημάτων της Έρευνας Περιφερειακής Κατανομής της Τουριστικής Δαπάνης η οποία διεξήχθη για πρώτη φορά το 2013. Έπειτα, εκτιμούμε την διασύνδεση της εποχικότητας με τις καιρικές συνθήκες στην χώρα μας βάσει μίας απλής οικονομετρικής μεθόδου. Τέλος, κάνουμε μία επισκόπηση των διαθέσιμων μέτρων και πολιτικών αντιμετώπισης της εποχικότητας που υπάρχουν στην διεθνή βιβλιογραφία και παραθέτουμε την διεθνή εμπειρία πάνω στο ζήτημα.

Το υπόλοιπο της μελέτης δομείται ως εξής: στο Κεφάλαιο 1 γίνεται η ανάλυση των διαθέσιμων μεθοδολογικών εργαλείων μέτρησης της εποχικότητας της τουριστικής κίνησης. Στο Κεφάλαιο 2 καταγράφεται η εξέλιξη της εποχικότητας στην Ελλάδα για την περίοδο 2000-2012. Στο Κεφάλαιο 3 γίνεται σύγκριση της διαχρονικής εξέλιξης της εποχικότητας στην Ελλάδα με αυτήν σε ανταγωνίστριες χώρες. Στο Κεφάλαιο 4 εκτιμάται η εποχικότητα στην Ελλάδα ανά χώρα προέλευσης των ταξιδιωτών. Στο Κεφάλαιο 5 αναλύεται η περιφερειακή διάσταση της τουριστικής κίνησης στην Ελλάδα. Στο Κεφάλαιο 6 αναπτύσσεται ο ρόλος που διαδραματίζουν οι κλιματικές συνθήκες στο φαινόμενο της εποχικότητας. Στο Κεφάλαιο 7 παρατίθενται τα διαθέσιμα μέτρα και πολιτικές αντιμετώπισης του φαινομένου της εποχικότητας και η εμπειρία από τις ανταγωνίστριες χώρες. Τέλος, στο Κεφάλαιο 8 καταγράφονται τα βασικά συμπεράσματα της μελέτης και προτείνονται πολιτικές για την αντιμετώπιση της εποχικότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ

1.1. Εισαγωγή

Υπάρχουν πολλές μεθοδολογίες διερεύνησης της εποχικότητας του τουρισμού, σε γενικές γραμμές όμως χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες (βλ. Τσίτουρας: 1998, Cuccia: 2011, Larry κ.ά: 2012).

- Συντελεστές (ή Δείκτες) εκτίμησης της έντασης της εποχικότητας (Δείκτες Συγκέντρωσης, Δείκτης Hirschman-Herfindahl, Δείκτης Εντροπίας, Συντελεστής Ανισότητας Gini)
- Μεθοδολογίες Ανάλυσης Χρονοσειρών

Στην παρούσα έρευνα θα επικεντρωθούμε στην ανάλυση της εποχικότητας μέσω συντελεστών εκτίμησης της έντασης της εποχικότητας (και συγκεκριμένα μέσω του συντελεστή ανισότητας Gini), καθώς, παρόλο που οι μεθοδολογίες ανάλυσης χρονοσειρών μπορούν να εφαρμοστούν σε επίπεδο χώρας, η διαθεσιμότητα των δεδομένων καθιστά αδύνατη την εφαρμογή της μεθοδολογίας σε επίπεδο περιφέρειας. Παρόλα αυτά, η διαχρονική εξέλιξη της εποχικότητας θα εκτιμηθεί όπου είναι δυνατό, αφού αποτελεί σημαντική ένδειξη της τάσης όξυνσης ή άμβλυνσης του φαινομένου (για τις σχετικές μεθοδολογίες βλ. Rudihartmann: 1986, Bonilla κ.ά.: 2006, Rau: 2006).

1.2. Δείκτες Συγκέντρωσης

Οι βασικοί δείκτες που χρησιμοποιούνται για τη διερεύνηση της εποχικότητας του τουρισμού είναι οι: Δείκτες Συγκέντρωσης, Δείκτης Hirschman-Herfindahl, Δείκτης Εντροπίας και Συντελεστής Ανισότητας Gini. Ο καθένας από αυτούς τους δείκτες αποτυπώνει με διαφορετικό τρόπο τις διαφορές που εμφανίζει η μηνιαία κατανομή των μεγεθών του τουρισμού. Συγκεκριμένα:

Δείκτες Συγκέντρωσης: Οι δείκτες συγκέντρωσης χρησιμοποιούνται ευρέως για τη μελέτη του βαθμού συγκέντρωσης. Στην περίπτωση των οικονομικών του τουρισμού ο δείκτης αποτυπώνει το μερίδιο του εξεταζόμενου τουριστικού μεγέθους για έναν αριθμό μηνών προς το σύνολο του μεγέθους για όλο το έτος. Η μαθηματική μορφή του δείκτη είναι:

$$- ,$$

όπου x_i η τιμή του εξεταζόμενου μεγέθους τον μήνα i , και x η τιμή του μεγέθους για το σύνολο του έτους.

Συνήθως, χρησιμοποιούνται οι δείκτες CR4 (για τους μήνες Ιούνιο-Σεπτέμβριο) και CR6 (για τους μήνες Μάιο-Οκτώβριο), ενώ στη βιβλιογραφία υπάρχει πλήθος εναλλακτικών δεικτών με την ίδια λογική, όπως οι δείκτες που υπολογίζουν το λόγο των π.χ. τεσσάρων μηνών υψηλότερης ζήτησης προς το λόγο των τεσσάρων μηνών με τη μικρότερη ζήτηση κ.ο.κ.

Παρά την απλότητά τους, οι δείκτες συγκέντρωσης μπορούν να αποτυπώσουν μόνο ένα τμήμα της κατανομής του εξεταζόμενου μεγέθους και όχι ολόκληρη την κατανομή.

Δείκτης Hirschman-Herfindahl: Ο δείκτης Hirschman-Herfindahl ορίζεται από τη σχέση:

$$H = \sum_{i=1}^n p_i^2$$

Αποτελεί το άθροισμα των τετραγώνων των μηνιαίων μεριδίων του εξεταζόμενου μεγέθους ως προς το συνολικό μέγεθος. Διαφορετικά, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ο δείκτης αυτός χρησιμοποιεί ως συντελεστές στάθμισης των μεριδίων που λαμβάνει υπόψη τα ίδια τα μερίδια. Αυτό σημαίνει, ότι όσο μεγαλύτερο είναι το μερίδιο ενός μήνα τόσο υψηλότερη είναι και η συμβολή του στη διαμόρφωση του δείκτη. Σε εναλλακτικές εκδοχές του δείκτη Hirschman-Herfindahl, οι συντελεστές στάθμισης ορίζονται με διαφορετικούς τρόπους, δίνοντας διαφορετικές βαρύτητες στις μικρές και στις μεγάλες τιμές των μεριδίων.

Ο δείκτης Hirschman-Herfindahl, παρόλο που λαμβάνει υπόψη όλες τις τιμές της μηνιαίας κατανομής του εξεταζόμενου μεγέθους, τείνει να είναι ευαίσθητος σε ακραίες τιμές εξαιτίας του τρόπου με τον οποίο γίνεται η στάθμιση. Γι' αυτό τον λόγο, θεωρείται ότι υπερεκτιμά την ένταση της εποχικότητας.

Δείκτης Εντροπίας: Ο δείκτης Εντροπίας δίνεται από τη σχέση:

Στο δείκτη αυτό οι συντελεστές στάθμισης ορίζονται έτσι ώστε όσο μεγαλύτερο (μικρότερο) είναι το μερίδιο ενός μήνα, τόσο χαμηλότερος (υψηλότερος) να είναι ο συντελεστής στάθμισής του. Μέσω του δείκτη εντροπίας παρέχεται ένας μη γραμμικός τρόπος κατασκευής των συντελεστών στάθμισης. Παρόλα αυτά, θεωρείται ότι έχει την αδυναμία να αποκρύπτει την ένταση της εποχικότητας σε περίπτωση ακραίων κατανομών.

Συντελεστής Ανισότητας Gini: Ο συντελεστής Gini είναι ένα μέτρο της ανισότητας μίας κατανομής. Προτάθηκε από τον Ιταλό στατιστικό Corrado Gini το 1912, και χρησιμοποιείται ευρέως για τη διερεύνηση των ανισοτήτων στην κατανομή του εισοδήματος. Η μαθηματική αποτύπωση του συντελεστή Gini είναι η εξής:

$$G = \frac{2}{n(n-1)} \sum_{i=1}^{n-1} i(n-i) p_i$$

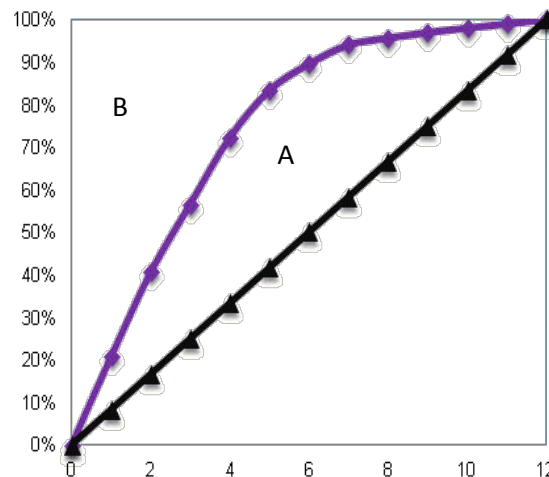
δεδομένου ότι στις περιπτώσεις που θα εξετάσουμε ισχύει $n=12$.

Τιμές του συντελεστή Gini κοντά στο μηδέν δείχνουν τάση για ισοκατανομή του εξεταζόμενου μεγέθους, ενώ τιμές κοντά στη μονάδα δείχνουν έντονη ανισοκατανομή (στην περίπτωση που ο

συντελεστής Gini ισούται με τη μονάδα τότε το σύνολο της τουριστικής κίνησης καταγράφεται σε έναν μόνο μήνα).

Ο συντελεστής ανισότητας Gini (G) συνδέεται άμεσα με τις καμπύλες Lorenz. Οι καμπύλες αυτές αποτελούν έναν τρόπο παρουσίασης των χαρακτηριστικών μίας κατανομής, και αποτυπώνουν εποπτικά τις ανισότητες που εμφανίζονται στην εξεταζόμενη κατανομή. Ο κάθετος άξονας της καμπύλης Lorenz (βλ. Διάγραμμα 1) αποτυπώνει το αθροιστικό (σωρευτικό) ποσοστό του εξεταζόμενου μεγέθους και ο οριζόντιος τους μήνες, ταξινομημένους κατά φθίνουσα σειρά με βάση το μερίδιο του κάθε μήνα. Αν σε κάθε μήνα αντιστοιχεί το 1/12 (8,333%) του εξεταζόμενου μεγέθους τότε η καμπύλη Lorenz ταυτίζεται με την καμπύλη ισοκατανομής (η καμπύλη με μαύρο χρώμα στο Διάγραμμα 1), ενώ όσο μεγαλύτερη είναι η απόσταση της καμπύλης Lorenz (με μωβ χρώμα στο Διάγραμμα 1) από την καμπύλη ισοκατανομής, τόσο υψηλότερη είναι η ανομοιομορφία της κατανομής.

Διάγραμμα 1: Καμπύλη Lorenz

Αν ονομάσουμε A το εμβαδόν της περιοχής μεταξύ της καμπύλης ισοκατανομής και της καμπύλης Lorenz και B το εμβαδόν μεταξύ της καμπύλης Lorenz και των αξόνων, τότε αποδεικνύεται ότι:

$$G = \frac{A}{A + B} = 1 - 2B$$

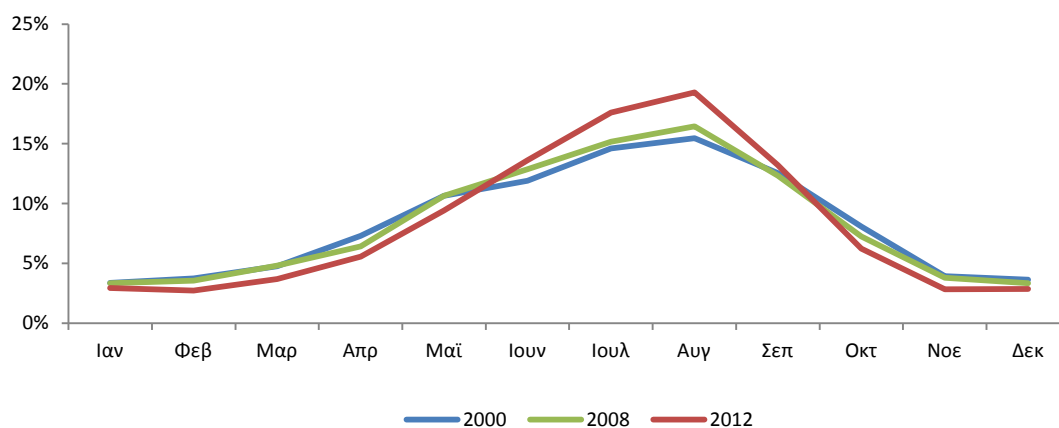
Ο συντελεστής Gini έχει χρησιμοποιηθεί ευρύτατα στη διεθνή βιβλιογραφία, αφού λαμβάνει υπόψη το σύνολο της κατανομής ενός μεγέθους, αλλά και μικρές διαφοροποιήσεις στην κατανομή.

Στη συγκεκριμένη έρευνα η εποχικότητα θα διερευνηθεί με βάση το συντελεστή ανισότητας Gini, ενώ οι δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR6 θα χρησιμοποιηθούν ως ενδεικτικοί δείκτες σε κάποιες περιπτώσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

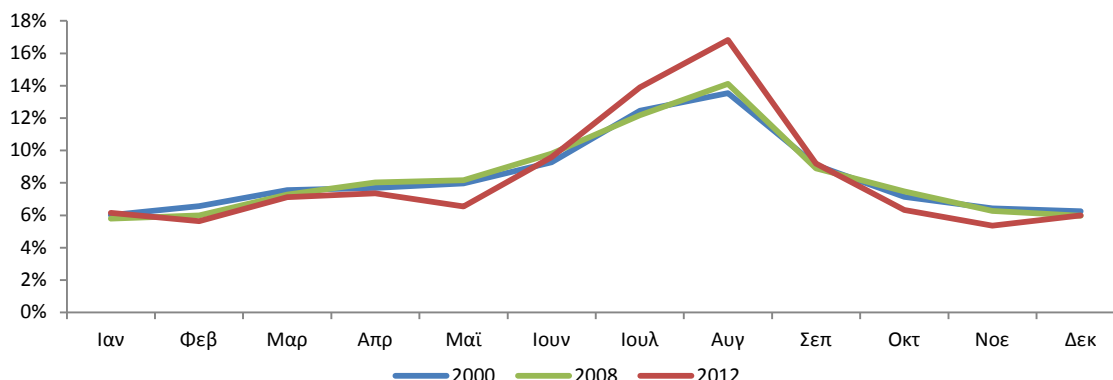
Η διερεύνηση της εποχικότητας της τουριστικής κίνησης στην Ελλάδα για το διάστημα 2000-2012 γίνεται βάσει των διαθέσιμων στοιχείων της Eurostat για τις μηνιαίες αφίξεις σε τουριστικά καταλύματα και αφορούν τόσο στον εσωτερικό όσο και στον εισερχόμενο τουρισμό. Στα Διαγράμματα 2, 3 και 4 παρουσιάζεται η διαχρονική μεταβολή της μηνιαίας κατανομής των αφίξεων σε καταλύματα της Ελλάδας για το σύνολο του τουρισμού, τον εσωτερικό τουρισμό και τον εισερχόμενο τουρισμό. Από το Διάγραμμα 2 προκύπτει μία τάση για αύξηση των συνολικών αφίξεων τους καλοκαιρινούς μήνες. Ειδικότερα, κατά τον Αύγουστο, τον μήνα αιχμής, το 2000 καταγράφεται 15,47% των συνολικών αφίξεων στα καταλύματα, το 2008 το 16,46% και το 2012 το 19,28%. Αντίστοιχο συμπέρασμα προκύπτει και από το Διάγραμμα 3 για τον εσωτερικό τουρισμό, όπου κατά τον Αύγουστο το 2000 καταγράφεται 13,55% των αφίξεων των ημεδαπών τουριστών σε καταλύματα, το 2008 το 14,12% και το 2012 το 16,82%. Ομοίως, με βάση το Διάγραμμα 4 παρατηρούμε ότι οι αφίξεις αλλοδαπών τουριστών (εισερχόμενος τουρισμός) στα καταλύματα τον Αύγουστο φτάνουν το 16,90% το 2000, το 18,34% το 2008 και το 20,76% το 2012.

Διάγραμμα 2: Μηνιαία Κατανομή των Αφίξεων σε Καταλύματα στην Ελλάδα για Επιλεγμένα Έτη (σύνολο τουρισμού)

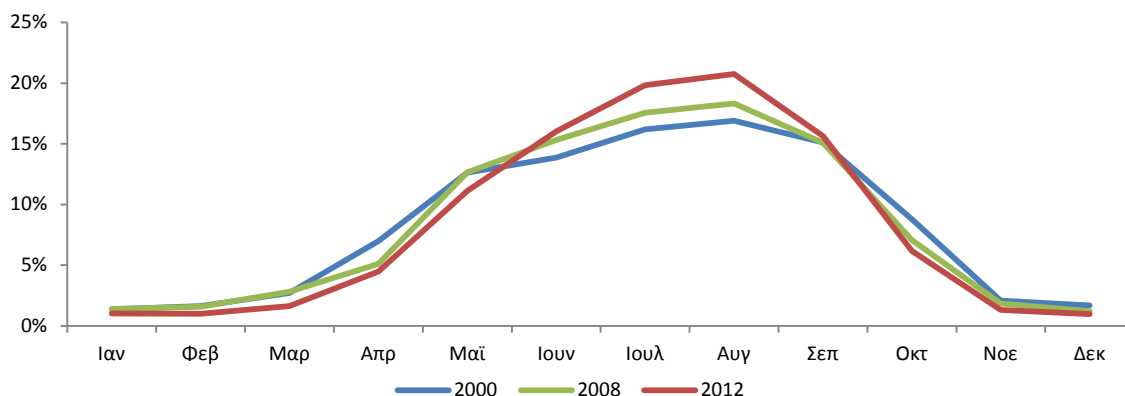
Πηγή: Eurostat. Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Διάγραμμα 3: Μηνιαία Κατανομή των Αφίξεων σε Καταλύματα στην Ελλάδα για Επιλεγμένα Έτη (εσωτερικός τουρισμός)

Πηγή: Eurostat. Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Διάγραμμα 4: Μηνιαία Κατανομή των Αφίξεων σε Καταλύματα στην Ελλάδα για Επιλεγμένα Έτη (εισερχόμενος τουρισμός)

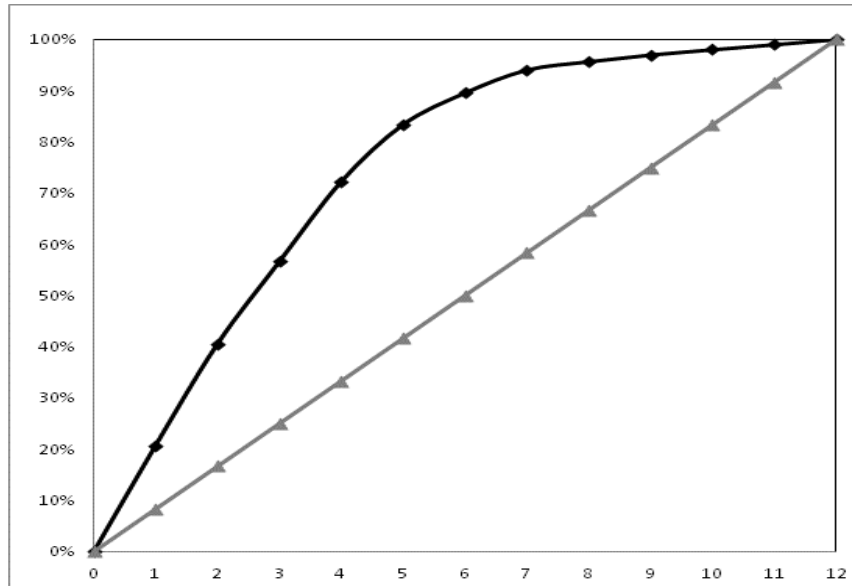

Πηγή: Eurostat. Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Στο Διάγραμμα 5, απεικονίζεται η καμπύλη Lorenz για τις αφίξεις σε καταλύματα στην Ελλάδα κατά το έτος 2012, ενώ παράλληλα αποτυπώνεται και η καμπύλη ισοκατανομής. Η σημασία του διαγράμματος είναι η εξής: Τον μήνα με την υψηλότερη τουριστική κίνηση, στην Ελλάδα καταγράφεται το 20,76% των αφίξεων, ενώ αν υπήρχε ισοκατανομή θα καταγραφόταν το 8,33% (δηλαδή το 1/12). Τους δύο μήνες με την υψηλότερη κίνηση στην Ελλάδα καταγράφεται το 40,59% των αφίξεων, ενώ αν υπήρχε ισοκατανομή θα καταγραφόταν το 16,67%. Τους τρεις μήνες με την υψηλότερη κίνηση στην Ελλάδα καταγράφεται το 56,61% των αφίξεων, ενώ αν υπήρχε ισοκατανομή θα καταγραφόταν το 25%, κ.ο.κ. Ο συντελεστής ανισότητας Gini στην περίπτωση του συνόλου του τουρισμού ισούται με 0,383. Για την αξιολόγηση του μεγέθους αυτού θα εξεταστεί η διαχρονική εξέλιξη του μεγέθους το διάστημα 2000-2012, ενώ παράλληλα τα

ευρήματα για την τουριστική κίνηση στην Ελλάδα θα συγκριθούν με επιλεγμένες ανταγωνίστριες χώρες.

Διάγραμμα 5: Καμπύλη Lorenz για τις αφίξεις σε καταλύματα στην Ελλάδα για το σύνολο του τουρισμού (2012)

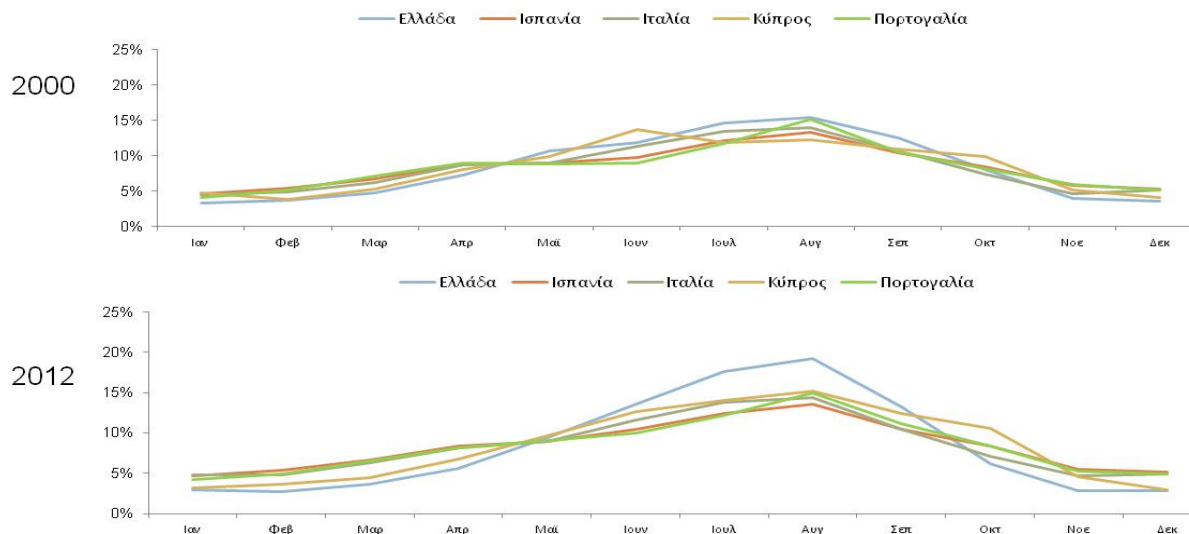

Από την παραπάνω ανάλυση της εποχικότητας του ελληνικού τουρισμού διαπιστώνουμε ότι η εποχικότητα του τουρισμού στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα έντονη, ειδικότερα σε ό,τι αφορά στον εισερχόμενο τουρισμό. Η εποχικότητα του εγχώριου τουρισμού είναι αισθητά μικρότερη από την εποχικότητα του εισερχόμενου και του συνολικού τουρισμού, το μέγεθος όμως φαίνεται να επιδεινώνεται σημαντικά κατά τα τελευταία έτη της οικονομικής κρίσης. Τέλος, παρατηρούμε ότι το πρόβλημα της εποχικότητας του εισερχόμενου και συνολικού τουρισμού στην Ελλάδα γίνεται εντονότερο διαχρονικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕ ΤΙΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΡΙΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΕ

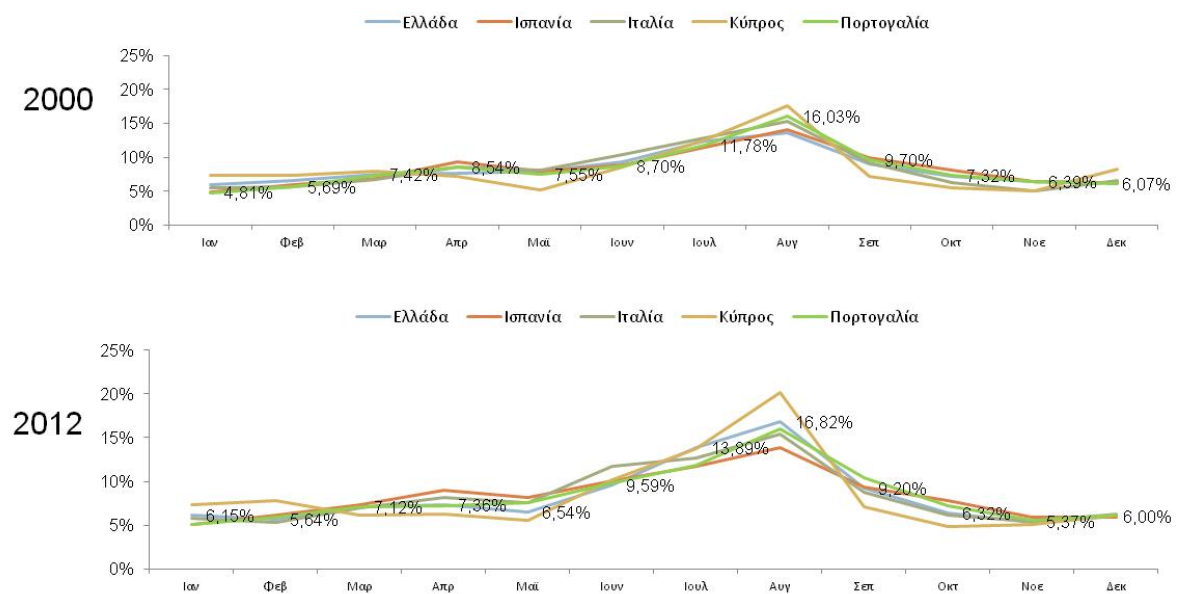
Για τη διερεύνηση της εποχικότητας του τουρισμού σε σχέση με ανταγωνίστριες χώρες θα εξεταστεί η εποχικότητα των αφίξεων σε καταλύματα για τον εισερχόμενο, τον εσωτερικό και τον συνολικό τουρισμό και για τις χώρες: Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, Πορτογαλία και Κύπρο, το διάστημα 2000-2012 (Πηγή: Eurostat). Θα εξετάσουμε την εποχικότητα της τουριστικής κίνησης για την Ελλάδα, την Ισπανία, την Ιταλία, την Πορτογαλία και την Κύπρο, κατά το διάστημα 2000-2012. Στα διαγράμματα 6, 7 και 8 παρουσιάζεται η διαχρονική μεταβολή της μηνιαίας κατανομής των αφίξεων σε καταλύματα για το σύνολο του τουρισμού, τον εσωτερικό τουρισμό και τον εισερχόμενο τουρισμό. Παρόλο που από τα διαγράμματα προκύπτει η όξυνση του φαινομένου της εποχικότητας σε όλες τις χώρες, παρατηρούμε, ωστόσο, ότι αυτή η όξυνση είναι σημαντικά εντονότερη στην Ελλάδα. Ακόμα και ο εσωτερικός τουρισμός, ο οποίος όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 7, εμφάνιζε σχετικά μικρή εποχικότητα στην Ελλάδα το 2000 σε σχέση με τις εξεταζόμενες χώρες, το 2012 εμφανίζει σημαντική επιδείνωση. Είναι ενδεικτικό ότι, ενώ το 2000 οι αφίξεις του συνόλου των τουριστών σε καταλύματα τους μήνες Ιούνιο-Σεπτέμβριο (μέγεθος που αντιστοιχεί σε δείκτη συγκέντρωσης) για την Ελλάδα έφτασαν στο 54,54% του συνόλου, το 2012 έφτασαν το 63,72%. Τα αντίστοιχα αποτελέσματα για την Ισπανία ήταν 45,68% και 46,91%, για την Ιταλία 49,44% και 50,21%, για την Πορτογαλία 46,38% και 48,38% και για την Κύπρο 48,80% και 54,23%, αντίστοιχα. Το αντίστοιχο μέγεθος για τον εσωτερικό τουρισμό ήταν 44,38% το 2000 και 49,50% το 2012 στην Ελλάδα, 44,40% και 44,83% στην Ισπανία, 47,72% και 48,51% στην Ιταλία, 46,21% και 48,23% στην Πορτογαλία και 45,90% και 51,03% στην Κύπρο αντίστοιχα.

Διάγραμμα 6: Μηνιαία Κατανομή των Αφίξεων σε Καταλύματα σε επιλεγμένες χώρες (σύνολο τουρισμού)

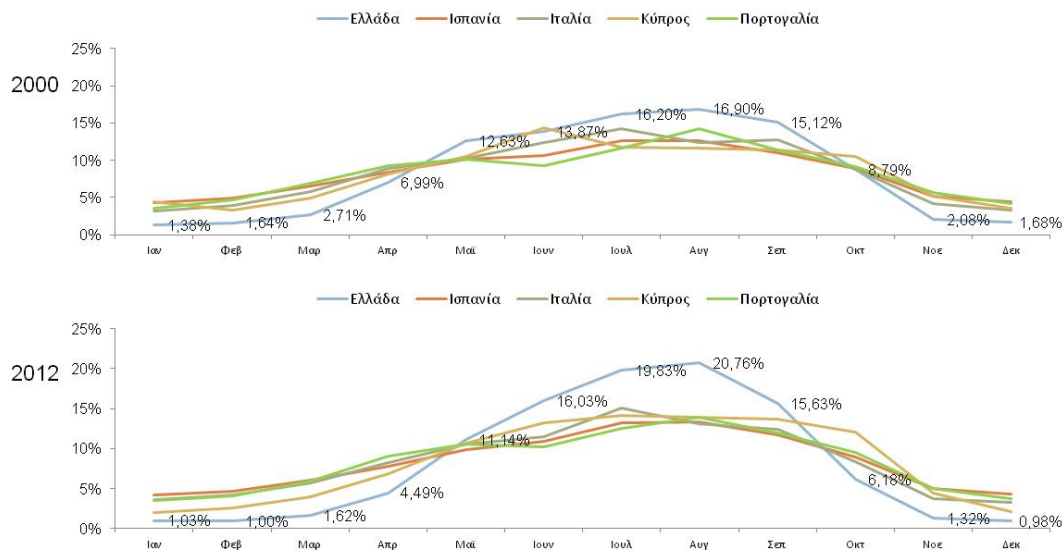
Πηγή: Eurostat. Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Διάγραμμα 7: Μηνιαία Κατανομή των Αφίξεων σε Καταλύματα σε επιλεγμένες χώρες (εσωτερικός τουρισμός)

Πηγή: Eurostat. Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Διάγραμμα 8: Μηνιαία Κατανομή των Αφίξεων σε Καταλύματα σε επιλεγμένες χώρες (εισερχόμενος τουρισμός)

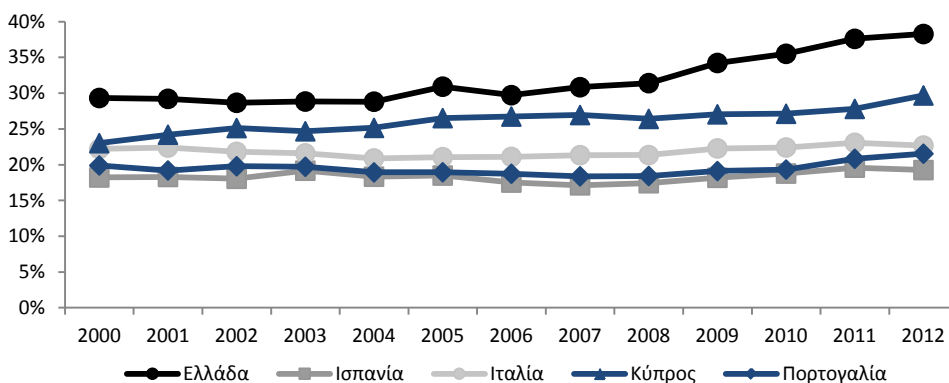

Πηγή: Eurostat. Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Ο συντελεστής Gini εκτιμάται για τις αφίξεις (του συνόλου των τουριστών, του εισερχόμενου τουρισμού και του εσωτερικού τουρισμού) σε ξενοδοχειακά καταλύματα σε Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, Πορτογαλία και Κύπρο, την περίοδο 2000-2012.

Στα Διαγράμματα 9, 10 και 11 παρουσιάζεται ο συντελεστής ανισότητας Gini για τις εξεταζόμενες χώρες το διάστημα 2000-2012.

Διάγραμμα 9: Εξέλιξη του Συντελεστή Gini για το Σύνολο του Τουρισμού (2000-2012)

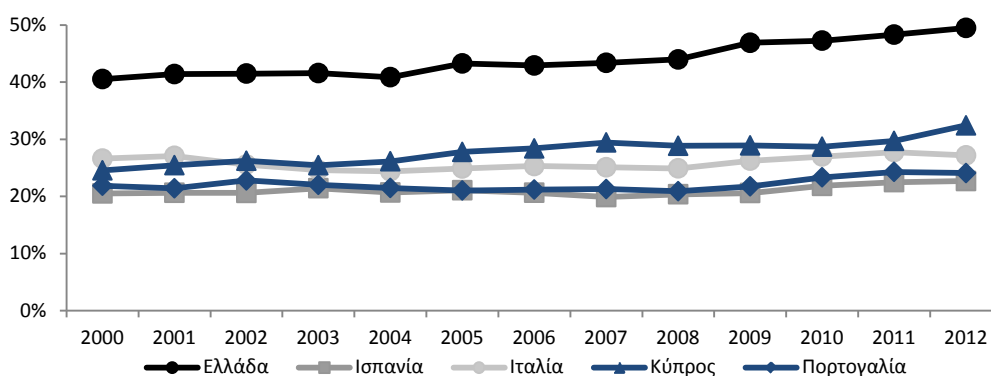

Πηγή: Eurostat. Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Από το Διάγραμμα 9 προκύπτει ότι ο συντελεστής ανισότητας Gini για το σύνολο του τουρισμού, είναι υψηλότερος στην περίπτωση της Ελλάδας απ' ό,τι στις υπόλοιπες εξεταζόμενες χώρες για

όλα τα έτη. Μάλιστα, ο συντελεστής Gini για το σύνολο του τουρισμού στην Ελλάδα αυξάνεται με υψηλότερο ρυθμό από ό,τι στις υπόλοιπες χώρες (συγκεκριμένα, στην περίπτωση της Ελλάδας ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του συγκεκριμένου μεγέθους είναι 2,45%, στην Ισπανία 0,67%, στην Ιταλία 0,30%, στην Κύπρο 1,62% και στην Πορτογαλία 0,34%). Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί ότι, για το διάστημα 2000-2008, για τις εξεταζόμενες χώρες πλην της Κύπρου και της Ελλάδας, ο συντελεστής Gini για το συνολικό τουρισμό είχε πτωτική τάση, η οποία αντιστρέφεται στη συνέχεια, ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης.

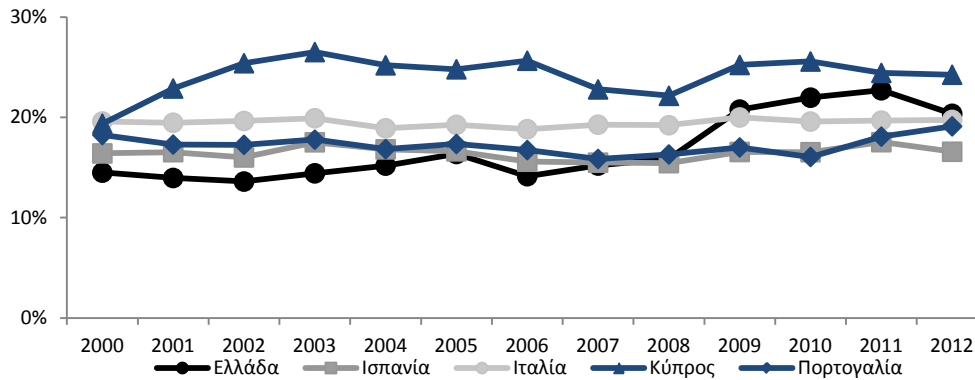
Διάγραμμα 10: Εξέλιξη του Συντελεστή Gini για τον εισερχόμενο τουρισμό (2000-2012)

Πηγή: Eurostat. Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Από το Διάγραμμα 10 προκύπτει ότι ο συντελεστής Gini για τον εισερχόμενο τουρισμό, είναι υψηλότερος στην περίπτωση της Ελλάδας απ' ό,τι στις υπόλοιπες χώρες για όλα τα εξεταζόμενα έτη. Μάλιστα, ο συντελεστής Gini για τον εισερχόμενο τουρισμό στην Ελλάδα αυξάνεται με υψηλότερο ρυθμό από ό,τι στις υπόλοιπες χώρες (συγκεκριμένα, στην περίπτωση της Ελλάδας ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του συγκεκριμένου μεγέθους είναι 1,66%, στην Ισπανία 0,58%, στην Ιταλία 0,39%, στην Κύπρο 1,91% και στην Πορτογαλία 0,68%). Και στην περίπτωση του συντελεστή Gini για τον εισερχόμενο τουρισμό, το διάστημα 2000-2008, οι εξεταζόμενες χώρες με την εξαίρεση της Κύπρου και της Ελλάδας, εμφανίζουν πτωτική τάση του συντελεστή, η οποία αντιστρέφεται στη συνέχεια, ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης.

**Διάγραμμα 11: Εξέλιξη του Συντελεστή Gini για τον εσωτερικό τουρισμό
(2000-2012)**

Πηγή: Eurostat. Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Από το Διάγραμμα 11 προκύπτει ότι ο συντελεστής Gini για τον εσωτερικό τουρισμό, παρουσιάζει διαφορετική τάση από τους συντελεστές που εξετάστηκαν παραπάνω. Ο συγκεκριμένος συντελεστής για την Ελλάδα ήταν χαμηλότερος από τις υπόλοιπες εξεταζόμενες χώρες για τα περισσότερα από τα εξεταζόμενα έτη μέχρι και το 2008. Η εικόνα αυτή αντιστρέφεται πλήρως μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης το 2008, οπότε και εμφανίζεται μία πολύ μεγάλη αύξηση. Παρόλο που ανάλογη εικόνα εμφανίζεται και στις υπόλοιπες χώρες (με εξαίρεση την Πορτογαλία), η ελληνική περίπτωση εμφανίζει μεγαλύτερη τάση για όξυνση της εποχικότητας του εσωτερικού τουρισμού. Από το διάγραμμα αναδεικνύεται, επίσης, η έντονη εποχικότητα του κυπριακού εσωτερικού τουρισμού. Ο συντελεστής Gini για τον εσωτερικό τουρισμό στην περίπτωση της Ελλάδας εμφανίζει τον υψηλότερο μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής, καθώς αυξάνεται με υψηλότερο ρυθμό απ' ό,τι στις υπόλοιπες χώρες (Συγκεκριμένα, στην περίπτωση της Ελλάδας ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του συγκεκριμένου μεγέθους είναι 4,20%, στην Ισπανία 0,04%, στην Ιταλία 0,07%, στην Κύπρο 0,67% και στην Πορτογαλία -0,04%). Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι και για το διάστημα 2000-2008 ο συντελεστής Gini για τον εσωτερικό τουρισμό εμφάνιζε αυξητική τάση στην περίπτωση της Ελλάδας και της Κύπρου και πτωτική στις υπόλοιπες χώρες.

Από την προηγούμενη ανάλυση διαπιστώνουμε ότι η εποχικότητα του εισερχόμενου και του συνολικού τουρισμού στην Ελλάδα είναι σημαντικά εντονότερη σε σχέση με ανταγωνίστριες χώρες (Ισπανία, Ιταλία, Κύπρος, Πορτογαλία). Το πρόβλημα της εποχικότητας του εισερχόμενου και συνολικού τουρισμού στην Ελλάδα γίνεται εντονότερο διαχρονικά και μάλιστα οι εξεταζόμενοι δείκτες επιδεινώνονται ταχύτερα στην Ελλάδα απ' ό,τι στις ανταγωνίστριες χώρες. Σύμφωνα με παλαιότερη μελέτη του Ι.Τ.Ε.Π. (βλ. Τσίτουρας, 1998), η διαχρονική επιδείνωση της εποχικότητας στην Ελλάδα παρατηρείται και τις προηγούμενες δεκαετίες, και συγκεκριμένα τα έτη 1975-1996. Τέλος, η εποχικότητα του εγχώριου τουρισμού εμφανίζεται μικρότερη στην Ελλάδα απ' ό,τι στις ανταγωνίστριες χώρες για τα έτη πριν την οικονομική κρίση. Τα τελευταία έτη όμως οι επιδόσεις του μεγέθους αυτού επιδεινώνονται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΝΑ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ

Η διερεύνηση της εποχικότητας της τουριστικής κίνησης ανά χώρα προέλευσης στην Ελλάδα βασίζεται σε στοιχεία της Eurostat και αφορούν στο έτος 2011. Ένα σημαντικό στοιχείο για τη διερεύνηση της εποχικότητας είναι η διερεύνηση των διαφορών που εμφανίζει η τουριστική ζήτηση ανάλογα με τη χώρα προέλευσης των τουριστών. Η εποχικότητα ανά χώρα προέλευσης των τουριστών εξετάζεται για τις αφίξεις σε καταλύματα το 2011 (έτος για το οποίο υπάρχουν τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία), έτσι ώστε να διαπιστωθούν τυχόν διαφοροποιήσεις. Για την ανάλυση επιλέγονται οι χώρες προέλευσης που καταλαμβάνουν μερίδιο μεγαλύτερο από 0,5% των αφίξεων σε καταλύματα, ενώ ως μέτρο της εποχικότητας χρησιμοποιούμε το συντελεστή ανισότητας Gini. Υπενθυμίζουμε ότι η μαθηματική αποτύπωση του συντελεστή Gini είναι η εξής:

δεδομένου ότι στις περιπτώσεις που θα εξετάσουμε ισχύει $n=12$. Τιμές του συντελεστή Gini κοντά στο μηδέν δείχνουν τάση για ισοκατανομή του εξεταζόμενου μεγέθους, ενώ τιμές κοντά στη μονάδα δείχνουν έντονη ανισοκατανομή (στην περίπτωση που ο συντελεστής Gini ισούται με τη μονάδα τότε το σύνολο της τουριστικής κίνησης καταγράφεται σε έναν μόνο μήνα). Τα αποτελέσματα των μετρήσεών μας για την εποχικότητα των αφίξεων σε ξενοδοχειακά καταλύματα ανά χώρα προέλευσης των επισκεπτών παρουσιάζονται στον Πίνακα 1.

Πίνακας 1: Εποχικότητα και Μερίδια Εισερχόμενου Τουρισμού ανά χώρα προέλευσης (2011)

Χώρες	% αφίξεων σε ξενοδοχεία	Gini	Κατάταξη Gini
Γερμανία	12,81%	49,20%	14
Ηνωμένο Βασίλειο	11,57%	49,28%	13
Γαλλία	7,97%	48,09%	15
Ιταλία	7,07%	55,60%	5
ΗΠΑ	6,43%	37,28%	19
Ρωσία	4,63%	54,18%	7
Ολλανδία	4,17%	51,05%	11
Σουηδία	2,71%	52,78%	8
Βέλγιο	2,50%	52,42%	9
Πολωνία	2,39%	59,34%	2
Αυστρία	2,09%	57,71%	4
Νορβηγία	1,96%	57,73%	3
Ισπανία	1,76%	41,06%	18
Δανία	1,69%	54,84%	6
Ελβετία	1,63%	50,56%	12
Τσεχία	1,58%	62,54%	1
Κύπρος	1,50%	24,90%	24
Αυστραλία	1,48%	51,94%	10
Βουλγαρία	1,47%	33,72%	20
Φιλανδία	1,33%	47,39%	16
Καναδάς	1,18%	43,93%	17
Ιαπωνία	0,78%	25,71%	23
Τουρκία	0,66%	26,19%	22
Κίνα	0,54%	28,32%	21
Σύνολο Επιλεγμένων Χωρών	81,90%	48,31%	-

Πηγή: Eurostat. Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Σύμφωνα με τον Πίνακα 1, οι τουρίστες με την υψηλότερη εποχικότητα προέρχονται από την Τσεχία, την Πολωνία, τη Νορβηγία, την Αυστρία, την Ιταλία και τη Δανία, ενώ τη χαμηλότερη εποχικότητα εμφανίζουν οι τουρίστες που προέρχονται από την Κύπρο, την Ιαπωνία, την Τουρκία, την Κίνα, τη Βουλγαρία και τις ΗΠΑ. Πρέπει, επίσης, να σημειωθεί ότι οι χώρες προέλευσης τουριστών με χαμηλή εποχικότητα εμφανίζουν σχετικά χαμηλά μερίδια συμμετοχής στο σύνολο των τουριστών (με εξαίρεση τις ΗΠΑ). Επιπλέον, η Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία και η Ιταλία, χώρες με τα υψηλότερα μερίδια αφίξεων σε καταλύματα στην Ελλάδα (οι οποίες μάλιστα σαν σύνολο αντιπροσωπεύουν το 39,4% των αφίξεων) εμφανίζουν εποχικότητα υψηλότερη από τη μέση εποχικότητα του εισερχόμενου τουρισμού.

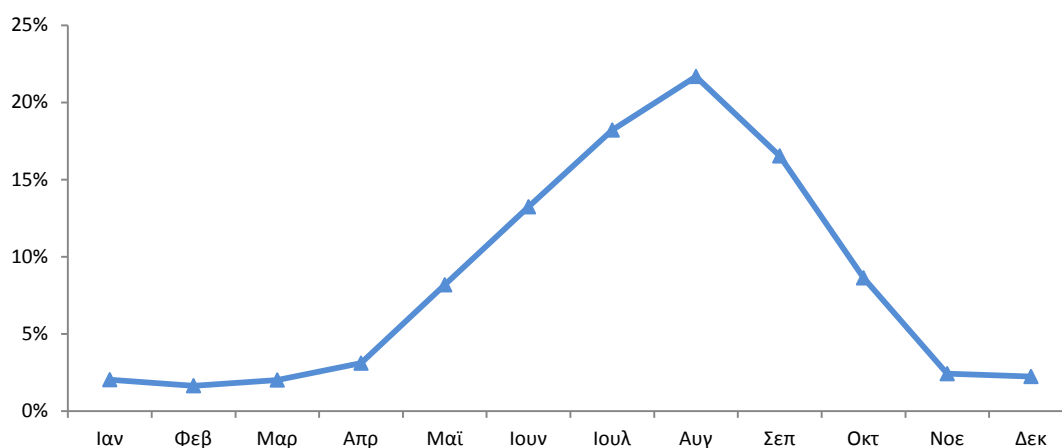
Συνεπώς, από τη διερεύνηση του εισερχόμενου τουρισμού ανά χώρα προέλευσης συμπεραίνουμε ότι οι χώρες προέλευσης με υψηλότερο μερίδιο στις αφίξεις εμφανίζουν και την υψηλότερη εποχικότητα, ενώ χαμηλή εποχικότητα εμφανίζουν τουρίστες από χώρες προέλευσης με μικρό μερίδιο στις αφίξεις στην Ελλάδα. Το αποτέλεσμα αυτό είναι σε πλήρη αντιστοιχία με τα έως τώρα ευρήματά μας για την ιδιαίτερα έντονη εποχικότητα που καταγράφεται διαχρονικά στην χώρα και, ιδιαίτερα, όσον αφορά στην εποχικότητα του εισερχόμενου τουρισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ

Η εποχικότητα του τουρισμού στην ελληνική επικράτεια εκδηλώνεται με διαφορετικό τρόπο ανά τουριστικό προορισμό, γεγονός που καθιστά αναγκαία τη διερεύνηση του φαινομένου της εποχικότητας και σε περιφερειακό επίπεδο¹. Με τον τρόπο αυτό θα εντοπιστούν πιθανές περιφερειακές ανισότητες της εποχικότητας και θα αποτυπωθεί πληρέστερα η περιφερειακή κατανομή της τουριστικής ζήτησης. Τα μεγέθη που θα εξεταστούν είναι: Η μηνιαία κατανομή των αφίξεων ανά περιφέρεια, η μηνιαία κατανομή των διανυκτερεύσεων ανά περιφέρεια και η μηνιαία κατανομή των δαπανών ανά περιφέρεια.

Στο Διάγραμμα 12 παρουσιάζεται η μηνιαία κατανομή αφίξεων αλλοδαπών τουριστών στην Ελλάδα. Παρατηρούμε την έντονη εποχικότητα του τουρισμού στην επικράτεια, καθώς τον Αύγουστο λαμβάνει χώρα το 21,68% των αφίξεων, το τετράμηνο Ιουνίου-Σεπτεμβρίου το 69,68%, και το εξάμηνο Μαΐου-Οκτωβρίου το 86,50%.

Διάγραμμα 12: Μηνιαία Κατανομή Αφίξεων Αλλοδαπών Τουριστών στην Ελλάδα (2013)

Πηγή: ΤτΕ (ΞΕΕ, TNS ICAP/QUANTOS SA). Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Στον Πίνακα 2 παρουσιάζεται η περιφερειακή διάσταση της εποχικότητας των αφίξεων αλλοδαπών τουριστών στην ελληνική επικράτεια. Παρατηρούμε ότι οι περιφέρειες με υψηλότερη εποχικότητα από το σύνολο της επικράτειας σύμφωνα με το δείκτη συγκέντρωσης CR4 είναι οι: Ιόνια Νησιά, Κρήτη, Νότιο Αιγαίο, Θεσσαλία και Δυτική Μακεδονία, ενώ οι

¹ Η περιφερειακή διάσταση της τουριστικής ζήτησης αποτελεί το αντικείμενο πολλών μελετών. Για μια επισκόπηση του θέματος βλέπε: 1993, Duk-Byeong & Yoon: 2011. Suau-Sanchez & Burghouwt: 2011, Paci & Marrocu: 2013, Yang & Wong: 2013/

περιφέρειες με υψηλότερη εποχικότητα σύμφωνα με το δείκτη συγκέντρωσης CR6 είναι οι: Ιόνια Νησιά, Νότιο Αιγαίο και Κρήτη. Μάλιστα, σύμφωνα με τον τελευταίο δείκτη, το μερίδιο των αφίξεων αλλοδαπών τουριστών στις περιφέρειες αυτές κατά το εξάμηνο Μαΐου-Οκτωβρίου ξεπερνά το 95% των συνολικών αφίξεων. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Πίνακα 2, οι περιφέρειες με τους χαμηλότερους δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR6 είναι η Ήπειρος και η Αττική.

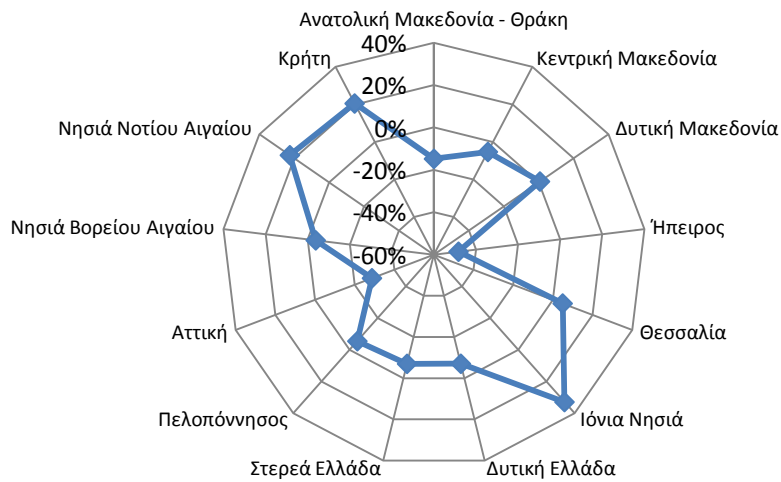
Πίνακας 2: Εποχικότητα Αφίξεων Αλλοδαπών Τουριστών ανά Περιφέρεια (2013)

Περιφέρεια	CR4	CR6	GINI
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	65,23%	78,27%	38,79%
Κεντρ. Μακεδονία	68,67%	81,89%	43,13%
Δυτ. Μακεδονία	70,20%	84,13%	45,87%
Ήπειρος	50,15%	66,72%	23,52%
Θεσσαλία	71,14%	85,04%	47,77%
Ιόνια Νησιά	84,19%	95,89%	60,48%
Δυτική Ελλάδα	64,24%	82,00%	42,33%
Στερεά Ελλάδα	62,00%	84,02%	42,34%
Πελοπόννησος	64,97%	82,15%	43,02%
Αττική	55,36%	74,42%	32,45%
Βόρειο Αιγαίο	61,84%	84,40%	43,79%
Νότιο Αιγαίο	76,99%	95,27%	55,81%
Κρήτη	75,45%	96,19%	54,87%
Σύνολο Επικράτειας	69,68%	86,50%	45,52%

Πηγή: ΤτΕ (ΞΕΕ, TNS ICAP/QUANTOS SA). Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Επιπλέον, στο Διάγραμμα 13 παρουσιάζεται η απόκλιση του δείκτη ανισοκατανομής Gini για τις περιφέρειες από το δείκτη ανισοκατανομής Gini για το σύνολο της χώρας. Παρατηρούμε ότι οι περιφέρειες με την εντονότερη εποχικότητα σύμφωνα με το δείκτη ανισοκατανομής Gini είναι τα Ιόνια Νησιά, το Νότιο Αιγαίο και η Κρήτη, ενώ αντίθετα οι περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης, Ηπείρου και Αττικής εμφανίζουν σημαντικά χαμηλότερη εποχικότητα σε σχέση με την επικράτεια. Επιπλέον, προκύπτει ότι ο συντελεστής ανισοκατανομής Gini για τις περιφέρειες αποκλίνει από το αντίστοιχο μέγεθος της επικράτειας από -48,34% έως 32,85%, κάτι που σημαίνει ότι το φαινόμενο της εποχικότητας διαφέρει σημαντικά από περιφέρεια σε περιφέρεια.

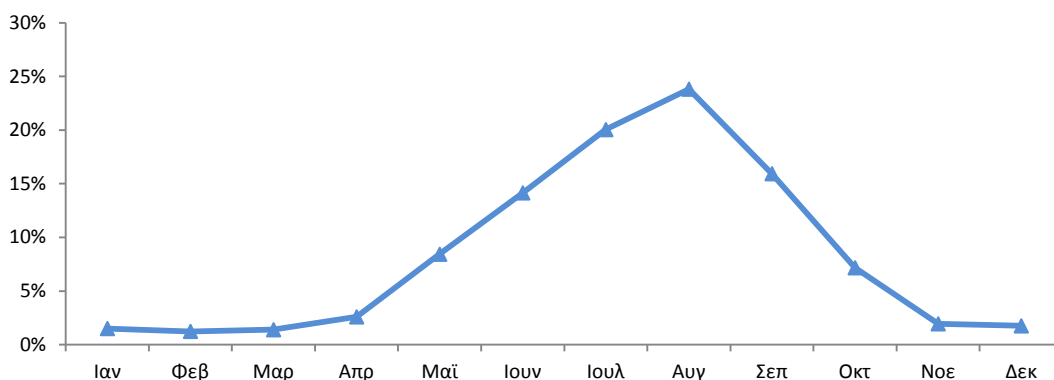
Διάγραμμα 13: Δείκτης Ανισοκατανομής Gini για τις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών, Ποσοστιαία Απόκλιση Περιφερειών από το σύνολο της Επικράτειας (2013)

Πηγή: ΤτΕ (ΞΕΕ, TNS ICAP/QUANTOS SA). Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Στο Διάγραμμα 14 παρουσιάζεται η μηνιαία κατανομή των διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών στην Ελλάδα. Παρατηρούμε την έντονη εποχικότητα του τουρισμού στην επικράτεια, καθώς τον Αύγουστο λαμβάνει χώρα το 23,82% των αφίξεων, το τετράμηνο Ιουνίου-Σεπτεμβρίου το 73,96%, και το εξάμηνο Μαΐου-Οκτωβρίου το 89,56%.

Διάγραμμα 14: Μηνιαία Κατανομή Διανυκτερεύσεων Αλλοδαπών Τουριστών στην Ελλάδα (2013)

Πηγή: ΤτΕ (ΞΕΕ, TNS ICAP/QUANTOS SA). Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Στον Πίνακα 3 παρουσιάζεται η περιφερειακή διάσταση της εποχικότητας των διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών στην ελληνική επικράτεια. Παρατηρούμε ότι οι περιφέρειες με υψηλότερη εποχικότητα από το σύνολο της επικράτειας σύμφωνα με τον δείκτη συγκέντρωσης

CR4 είναι οι: Ανατολική Μακεδονία & Θράκη, Ιόνια Νησιά, Κρήτη, Νότιο Αιγαίο και Δυτική Μακεδονία, ενώ οι περιφέρειες με υψηλότερη εποχικότητα σύμφωνα με το δείκτη συγκέντρωσης CR6 είναι οι: Ιόνια Νησιά, Νότιο Αιγαίο, Κρήτη και Δυτική Ελλάδα. Μάλιστα, σύμφωνα με τον τελευταίο δείκτη, το μερίδιο των διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών στις περιφέρειες αυτές κατά το εξάμηνο Μαΐου-Οκτωβρίου ξεπερνά το 90% των συνολικών ετήσιων διανυκτερεύσεων. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Πίνακα 3, η περιφέρεια με τους χαμηλότερους δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR6 είναι η Αττική.

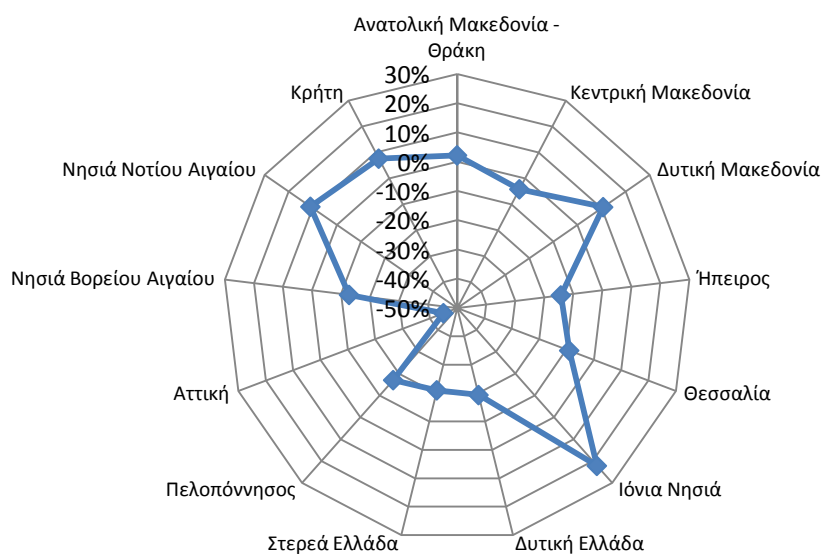
Πίνακας 3: Εποχικότητα Διανυκτερεύσεων Αλλοδαπών Τουριστών ανά Περιφέρεια (2013)

Περιφέρεια	CR4	CR6	GINI
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	76,07%	87,00%	51,39%
Κεντρ. Μακεδονία	72,84%	86,10%	48,20%
Δυτ. Μακεδονία	79,82%	91,29%	55,66%
Ήπειρος	67,25%	81,27%	43,11%
Θεσσαλία	69,37%	83,77%	45,76%
Ιόνια Νησιά	85,31%	95,94%	61,39%
Δυτική Ελλάδα	64,17%	80,61%	40,55%
Στερεά Ελλάδα	62,70%	82,09%	39,71%
Πελοπόννησος	64,27%	81,90%	41,70%
Αττική	50,42%	71,66%	27,64%
Βόρειο Αιγαίο	65,92%	85,67%	43,84%
Νότιο Αιγαίο	78,82%	94,33%	55,78%
Κρήτη	76,20%	94,79%	54,14%
Σύνολο Επικράτειας	73,96%	89,56%	50,27%

Πηγή: ΤτΕ (ΞΕΕ, TNS ICAP/QUANTOS SA). Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Στο Διάγραμμα 15, παρουσιάζεται η απόκλιση του δείκτη ανισοκατανομής Gini (ως προς τις διανυκτερεύσεις αλλοδαπών τουριστών) για τις περιφέρειες από το δείκτη ανισοκατανομής Gini για το σύνολο της χώρας. Παρατηρούμε ότι οι περιφέρειες με την εντονότερη εποχικότητα σύμφωνα με το δείκτη ανισοκατανομής Gini είναι τα Ιόνια Νησιά, το Νότιο Αιγαίο και η Κρήτη, ενώ αντίθετα οι περιφέρειες Αττικής, Στερεάς Ελλάδας και Ηπείρου εμφανίζουν σημαντικά χαμηλότερη εποχικότητα σε σχέση με την επικράτεια. Επιπλέον, προκύπτει ότι ο συντελεστής ανισοκατανομής Gini για τις περιφέρειες αποκλίνει από το αντίστοιχο μέγεθος της επικράτειας από -45,02% έως 22,11%, κάτι που σημαίνει ότι το φαινόμενο της εποχικότητας διαφέρει σημαντικά από περιφέρεια σε περιφέρεια.

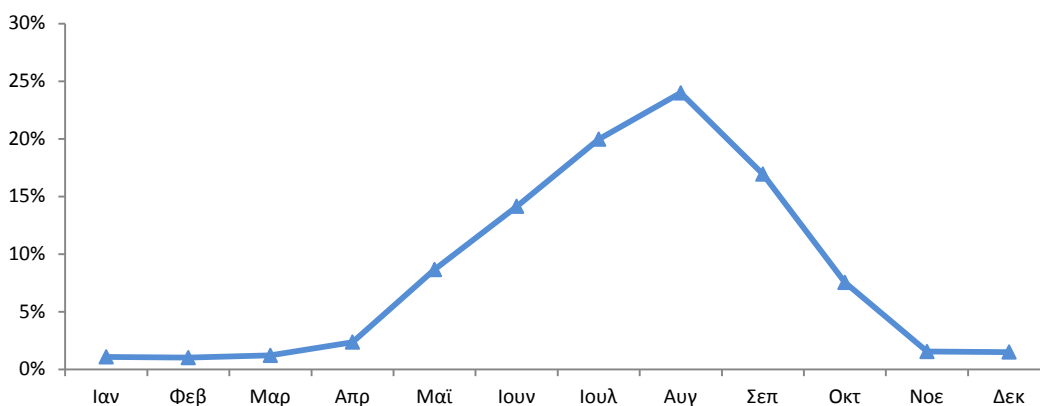
Διάγραμμα 15: Δείκτης Ανισοκατανομής Gini για τις διανυκτερεύσεις αλλοδαπών τουριστών, Ποσοστιαία Απόκλιση Περιφερειών από το σύνολο της Επικράτειας (2013)

Πηγή: ΤτΕ (ΞΕΕ, TNS ICAP/QUANTOS SA). Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Στο Διάγραμμα 16 παρουσιάζεται η μηνιαία κατανομή των δαπανών αλλοδαπών τουριστών στην Ελλάδα. Παρατηρούμε την έντονη εποχικότητα του τουρισμού στην επικράτεια, καθώς τον Αύγουστο λαμβάνει χώρα το 23,98% των αφίξεων, το τετράμηνο Ιουνίου-Σεπτεμβρίου το 73,96%, και το εξάμηνο Μαΐου-Οκτωβρίου το 89,56%.

Διάγραμμα 16: Μηνιαία Κατανομή Δαπανών Αλλοδαπών Τουριστών στην Ελλάδα (2013)

Πηγή: ΤτΕ (ΞΕΕ, TNS ICAP/QUANTOS SA). Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Στον Πίνακα 4 παρουσιάζεται η περιφερειακή διάσταση της εποχικότητας των δαπανών αλλοδαπών τουριστών στην ελληνική επικράτεια. Παρατηρούμε ότι οι περιφέρειες με υψηλότερη εποχικότητα από το σύνολο της επικράτειας σύμφωνα με το δείκτη συγκέντρωσης CR4 και CR6 είναι οι: Ιόνια Νησιά, Κρήτη και Νότιο Αιγαίο. Μάλιστα, σύμφωνα με το δείκτη CR6, το μερίδιο των δαπανών αλλοδαπών τουριστών στις περιφέρειες αυτές κατά το εξάμηνο Μαΐου-Οκτωβρίου ξεπερνά το 95% των συνολικών ετήσιων δαπανών. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Πίνακα 4, η περιφέρεια με τους χαμηλότερους δείκτες συγκέντρωσης CR4 και CR6 είναι η Αττική και ακολουθεί η περιφέρεια Ηπείρου.

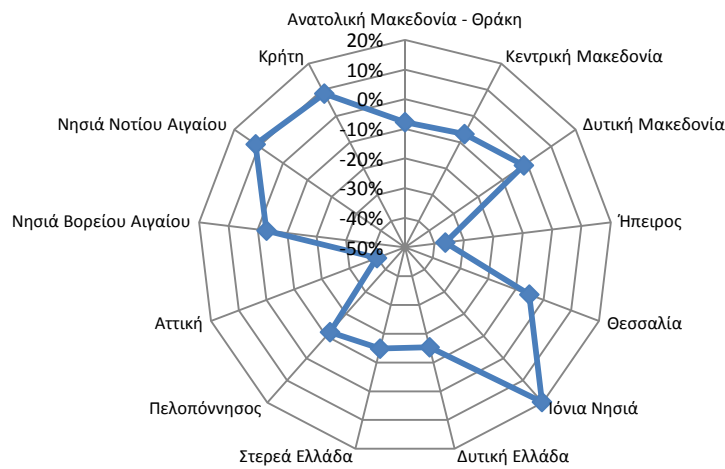
Πίνακας 4: Εποχικότητα Δαπανών Αλλοδαπών Τουριστών ανά Περιφέρεια (2013)

Περιφέρεια	CR4	CR6	GINI
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	73,11%	84,22%	47,84%
Κεντρ. Μακεδονία	73,19%	87,04%	48,32%
Δυτ. Μακεδονία	73,81%	90,14%	51,20%
Ήπειρος	59,56%	73,74%	33,03%
Θεσσαλία	72,81%	86,30%	49,19%
Ιόνια Νησιά	86,01%	96,72%	62,05%
Δυτική Ελλάδα	66,36%	84,50%	43,92%
Στερεά Ελλάδα	65,60%	86,97%	44,17%
Πελοπόννησος	67,37%	86,25%	45,73%
Αττική	52,46%	75,53%	31,17%
Βόρειο Αιγαίο	70,57%	89,84%	50,34%
Νότιο Αιγαίο	80,33%	95,60%	57,68%
Κρήτη	77,99%	96,23%	56,33%
Σύνολο Επικράτειας	75,04%	91,24%	51,86%

Πηγή: ΤτΕ (ΞΕΕ, TNS ICAP/QUANTOS SA). Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Στο Διάγραμμα 17, παρουσιάζεται η απόκλιση του δείκτη ανισοκατανομής Gini (ως προς τις δαπάνες αλλοδαπών τουριστών) για τις περιφέρειες από τον δείκτη ανισοκατανομής Gini για το σύνολο της χώρας. Παρατηρούμε ότι οι περιφέρειες με την εντονότερη εποχικότητα σύμφωνα με τον δείκτη ανισοκατανομής Gini είναι τα Ιόνια Νησιά, το Νότιο Αιγαίο και η Κρήτη, ενώ αντίθετα οι περιφέρειες Αττικής και Ηπείρου εμφανίζουν σημαντικά χαμηλότερη εποχικότητα σε σχέση με την επικράτεια. Επιπλέον, προκύπτει ότι ο συντελεστής ανισοκατανομής Gini για τις περιφέρειες αποκλίνει από το αντίστοιχο μέγεθος της επικράτειας από -39,88% έως 19,67%, κάτι που σημαίνει ότι το φαινόμενο της εποχικότητας των δαπανών διαφέρει σημαντικά από περιφέρεια σε περιφέρεια.

Διάγραμμα 17: Δείκτη Ανισοκατανομής Gini για τις δαπάνες αλλοδαπών τουριστών, Ποσοστιαία Απόκλιση Περιφερειών από το σύνολο της Επικράτειας (2013)

Πηγή: ΤτΕ (ΞΕΕ, TNS ICAP/QUANTOS SA). Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Η διερεύνηση της εποχικότητας της τουριστικής κίνησης ανά περιφέρεια της χώρας καταδεικνύει ότι η εποχικότητα είναι έντονη σε όλες τις περιφέρειες της επικράτειας, οι διαφορές όμως που εντοπίζονται μεταξύ των περιφερειών είναι ιδιαίτερα σημαντικές. Συγκεκριμένα, οι περιφέρειες με την εντονότερη εποχικότητα είναι οι: Νοτίου Αιγαίου, Κρήτης και Ιονίων Νήσων, ενώ οι περιφέρειες με τη σχετικά μικρότερη εποχικότητα είναι η Αττική και η Ήπειρος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΛΙΜΑΤΟΣ ΣΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ

Η συσχέτιση των κλιματικών δεδομένων (όπως εκφράζονται από τη μέση μηνιαία θερμοκρασία) με την τουριστική ζήτηση παρέχει ένα επιπλέον εργαλείο διερεύνησης των χαρακτηριστικών της ζήτησης και προσδιορισμού της σημασίας του τουριστικού προϊόντος που σχετίζεται με το “ήλιος και θάλασσα” στη διαμόρφωση της τουριστικού προφίλ του εισερχόμενου τουρισμού. Για το λόγο αυτό, προσδιορίζεται η συσχέτιση των διανυκτερεύσεων του εισερχόμενου τουρισμού ανά μήνα με τη μέση μηνιαία θερμοκρασία, με στόχο να συνδεθεί το ζήτημα της εποχικότητας με το δεδομένο κλίμα της χώρας, τόσο για το σύνολο της επικράτειας, όσο και για κάθε περιφέρεια.

Από τα διαθέσιμα δεδομένα για το 2013 προκύπτει ότι η σχέση μεταξύ των μηνιαίων διανυκτερεύσεων του εισερχόμενου τουρισμού και των μέσων μηνιαίων θερμοκρασιών είναι εκθετική της μορφής:

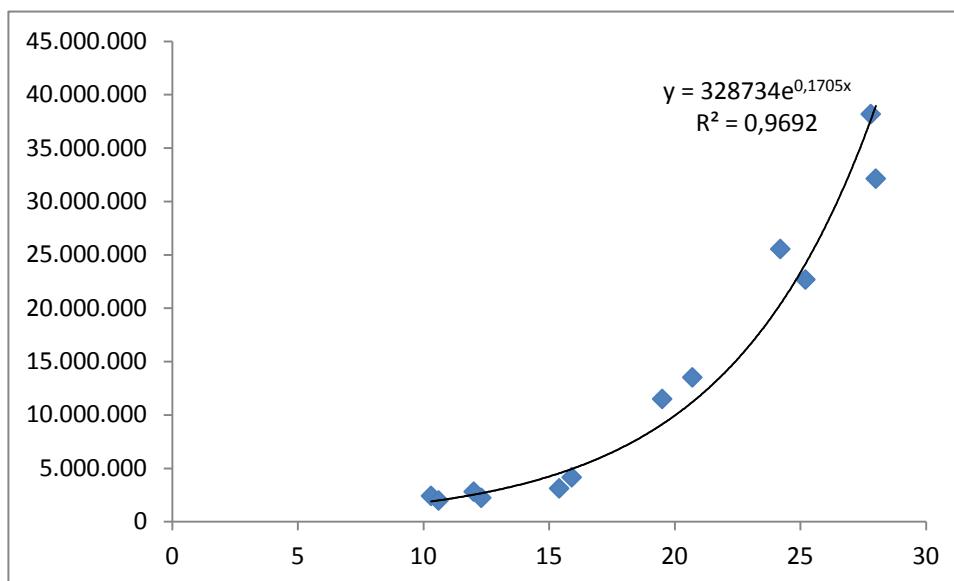
Όπου Y οι διανυκτερεύσεις ανά μήνα και t η μέση μηνιαία θερμοκρασία.

Η παραπάνω σχέση μπορεί να μετασχηματιστεί στην γραμμική μορφή:

μέσω της οποίας μπορεί να εφαρμοστεί η μέθοδος των ελαχίστων τετραγώνων για τον προσδιορισμό των συντελεστών a και b , καθώς και ο συντελεστής προσδιορισμού R^2 , ο οποίος εκφράζει το ποσοστό της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής που ερμηνεύεται από τις μεταβολές της ανεξάρτητης.

Η παραπάνω εξίσωση εφαρμόστηκε σε επίπεδο χώρας και περιφερειών, και από την εφαρμογή προκύπτει ότι η επιλεγμένη συσχέτιση εμφανίζει για το σύνολο της επικράτειας $R^2=96,92\%$, ενώ για τις περιφέρειες κυμαίνεται από $80,49\%$ έως $95,24\%$. Στο διάγραμμα απεικονίζεται η συσχέτιση των μέσων μηνιαίων θερμοκρασιών και των διανυκτερεύσεων για το σύνολο της επικράτειας, ενώ στον πίνακα 4 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για όλες τις περιφέρειες της χώρας καθώς και η κατάταξη των περιφερειών βάσει του συντελεστή προσδιορισμού R^2 .

Διάγραμμα 18: Συσχέτιση των μηνιαίων διανυκτερεύσεων εισερχόμενου τουρισμού με τη μέση θερμοκρασία της Επικράτειας (2013)

Πίνακας 5: Συσχέτιση Μέσων Μηνιαίων Θερμοκρασιών και Διανυκτερεύσεων το 2013

Περιφέρεια	R ² (%)	Κατάταξη
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	94,72%	2
Κεντρ. Μακεδονία	94,34%	4
Δυτ. Μακεδονία	94,36%	3
Ήπειρος	86,89%	12
Θεσσαλία	95,24%	1
Ιόνια Νησιά	89,63%	10
Δυτική Ελλάδα	88,35%	11
Στερεά Ελλάδα	92,59%	7
Πελοπόννησος	91,11%	8
Αττική	80,49%	13
Βόρειο Αιγαίο	93,17%	6
Νότιο Αιγαίο	90,99%	9
Κρήτη	93,33%	5
Σύνολο Επικράτειας	96,92%	-

Τα αποτελέσματα αυτά δείχνουν ότι εμφανίζεται πολύ υψηλή συσχέτιση μεταξύ των μέσων μηνιαίων θερμοκρασιών και των μέσων μηνιαίων διανυκτερεύσεων του εισερχόμενου

τουρισμού, για όλες τις επιλεγμένες γεωγραφικές ενότητες και, συνεπώς, υπάρχει πράγματι μία ισχυρή συσχέτιση μεταξύ των καιρικών μεταβολών και της τουριστικής κίνησης στην Ελλάδα. Αυτή η συσχέτιση, μάλιστα, είναι εκθετικής μορφής που σημαίνει ότι η μεταβολή των καιρικών συνθηκών επηρεάζει εξαιρετικά έντονα την τουριστική κίνηση. Αξίζει να σημειωθεί ότι η περιφέρεια με τη χαμηλότερη συσχέτιση μεταξύ των εξεταζόμενων μεγεθών είναι η περιφέρεια Αττικής, εύρημα το οποίο είναι σε πλήρη αντιστοιχία με τα ευρήματα που παρουσιάσαμε στα προηγούμενα κεφάλαια, βάσει των οποίων η εποχικότητα που καταγράφεται στην περιφέρεια Αττικής είναι από τις χαμηλότερες στην χώρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ

7.1. Τα Αίτια της Εποχικότητας

Τα βασικά αίτια που εμφανίζουν το φαινόμενο της εποχικότητας στον τουρισμό διακρίνονται στα εξής δύο: α) στα φυσικά αίτια, τα οποία έχουν να κάνουν κυρίως με το κλίμα, και β) στα θεσμικά αίτια, τα οποία αναφέρονται σε θεσμούς, εθιμικούς ή νομοθετημένους, όπως, π.χ., η καθιερωμένη περίοδος σχολικών διακοπών, οι θρησκευτικές εορτές, ήθη και έθιμα, κλπ. Τα φυσικά αίτια, και συγκεκριμένα η συσχέτιση των κλιματολογικών συνθηκών της χώρας με την εισερχόμενη τουριστική κίνηση εξετάστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο και επιβεβαιώσαμε αυτό που και η διεθνής βιβλιογραφία έχει μέχρι σήμερα καταγράψει: στις χώρες, όπως η Ελλάδα, οι οποίες έχουν αναπτύξει ως τουριστικό μοντέλο το λεγόμενο “ήλιος και θάλασσα”, οι κλιματολογικές συνθήκες αποτελούν κύριο προσδιοριστικό παράγοντα της τουριστικής τους κίνησης.

Οι κλιματικοί λόγοι που συντελούν στην όξυνση της εποχικότητας σε αυτές τις περιπτώσεις μάλλον δεν απαιτούν ιδιαίτερη ανάλυση: το θερμό καλοκαίρι σε συνδυασμό με το μεγάλο πλήθος παραλιών έχει ως αποτέλεσμα την συγκέντρωση της τουριστικής ζήτησης στους μήνες με τις υψηλότερες θερμοκρασίες. Αυτού του είδους τουριστική ζήτηση έχει όμως ως αποτέλεσμα και την ανάλογη προσαρμογή της τουριστικής προσφοράς. Δηλαδή, η υψηλή τουριστική ζήτηση για το προϊόν “ήλιος και θάλασσα” τους καλοκαιρινούς μήνες έχει οδηγήσει και στη διαμόρφωση των ανάλογων τουριστικών υποδομών που θα καλύπτουν αυτήν ακριβώς την ζήτηση, δημιουργώντας έτσι ένα φαύλο κύκλο: η χώρα διαθέτοντας τις κατάλληλες κλιματολογικές συνθήκες, τείνει να προσφέρει κυρίως το προϊόν “ήλιος και θάλασσα” - η τουριστική ζήτηση στρέφεται σε αυτό ακριβώς το προϊόν – και οι όποιες εναλλακτικές μορφές τουρισμού υπάρχουν, προσαρμόζονται ακριβώς σε αυτές τις συνθήκες τουριστικής ζήτησης και, αναγκαστικά, προσφέρουν όλο και περισσότερο αυτό το είδος τουρισμού σε βάρος των εναλλακτικών μορφών. Συνεπώς, πολύ συχνά παρατηρείται το φαινόμενο, ακόμα και αν υπάρχει κάποια μικρή έστω, τουριστική ζήτηση τους μη καλοκαιρινούς μήνες, αυτή να μην μπορεί να καλυφθεί, ακριβώς γιατί δεν λειτουργούν οι ανάλογες τουριστικές υποδομές. Επίσης, σημαντικό ρόλο στην εμφάνιση του φαινομένου της εποχικότητας ενδέχεται να παίζουν και κάποιοι άλλοι παράγοντες, όπως η μόδα και οι παγιωμένες συνήθειες των μελών μιας κοινωνίας. Από την άλλη, οι θεσμικοί λόγοι δρουν με διαφορετικό τρόπο στην όξυνση της εποχικότητας του τουρισμού: η μεγάλη περίοδος σχολικών διακοπών κατά τη θερινή περίοδο συμβάλλει αδιαμφισβήτητα κατά μεγάλο βαθμό στην εποχικότητα του εσωτερικού τουρισμού στην Ελλάδα. Αυτό, όχι μόνο διότι οδηγεί σε μία ανάλογη προσαρμογή του προγράμματος αδειών-διακοπών των γονέων των παιδιών, αλλά δημιουργεί-παγιώνει μία κουλτούρα-μόδα που επιτάσσει οι διακοπές-τουρισμός να συνδέονται αποκλειστικά με τους θερινούς μήνες. Όπως έχει παρατηρηθεί, τα μέλη των κοινωνιών που ακολουθούν αυτό το μοντέλο σχολικών διακοπών-αδειών, διατηρούν αυτή την συμπεριφορά ακόμα και όταν δεν συντρέχουν οι λόγοι για τους οποίους είχαν διαμορφώσει

αυτή την συμπεριφορά, όπως για παράδειγμα οι νέοι που δεν έχουν παιδιά ή ακόμα και οι συνταξιούχοι (φαινόμενο της αδράνειας). Οι θεσμικοί λόγοι αφορούν και στις χώρες προέλευσης των ταξιδιωτών του εισερχόμενου τουρισμού, διότι αν σε μια χώρα η εισερχόμενη ταξιδιωτική κίνηση προέρχεται από χώρες των οποίων οι κάτοικοι προτιμούν να ταξιδεύουν, κατά κύριο λόγο, την θερινή περίοδο, τότε θα ανακύψει αναπόφευκτα το πρόβλημα της εποχικότητας στην χώρα υποδοχής. Ένα τέτοιου είδους ζήτημα φαίνεται ότι αντιμετωπίζει και η Ελλάδα, όπου περίπου εννέα στους δέκα ταξιδιώτες προέρχονται από την Ευρώπη, περιοχή όπου οι κάτοικοι προτιμούν, κατά κύριο λόγο, τις θερινές διακοπές.

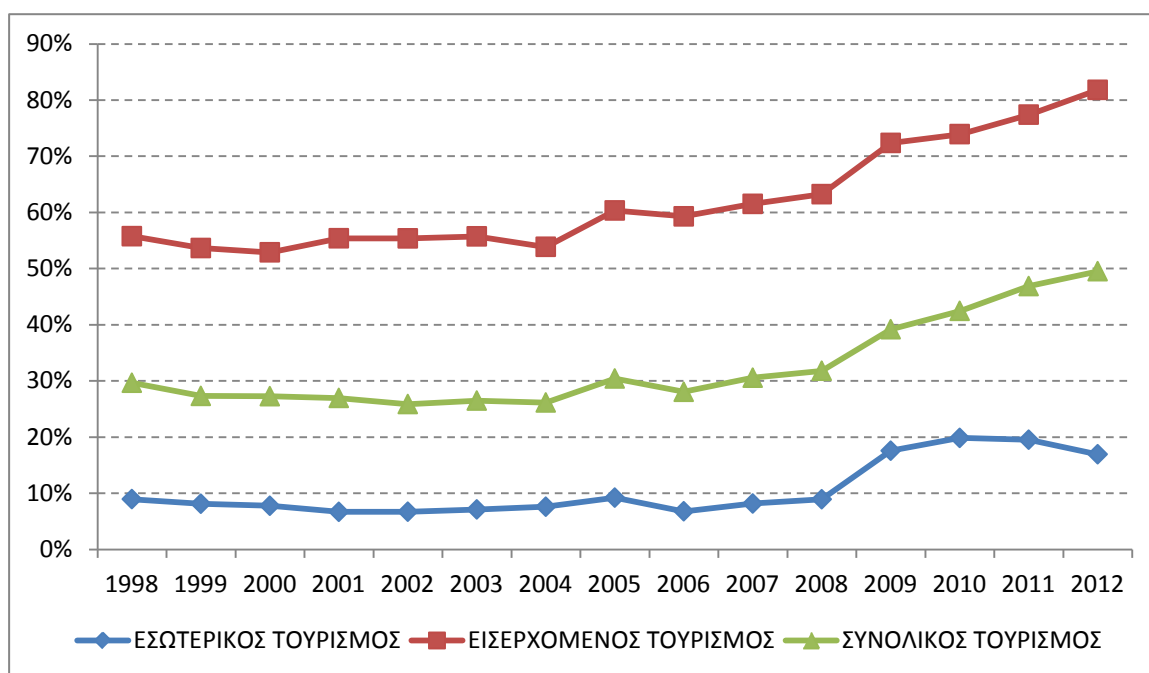
7.2. Οι Πολιτικές Αντιμετώπισης της Εποχικότητας: Θεωρία

Δεδομένου ότι για το υπάρχον τουριστικό προϊόν, η ζήτηση συγκεντρώνεται κατά τους θερινούς μήνες, μία στρατηγική άμβλυνσης του φαινομένου της εποχικότητας είναι η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος, με την προσφορά εναλλακτικών υπηρεσιών, οι οποίες θα είναι, κατά το δυνατό, άσχετες με τους λόγους που προκαλούν την εποχικότητα και αναλύθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια. Παραδείγματα τέτοιων μορφών τουριστικού προϊόντος είναι ο συνεδριακός τουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός, ο τουρισμός υγείας, ο θαλάσσιος τουρισμός, ο γαστρονομικός κ.ά. Η διεθνής εμπειρία έχει δείξει ότι τα καλύτερα αποτελέσματα στην αντιμετώπιση της εποχικότητας τα έχουν φέρει περισσότερο ο πολιτιστικός τουρισμός, ο αγροτουρισμός και ο οικοτουρισμός και λιγότερο ο θαλάσσιος τουρισμός. Στην περίπτωση της Ελλάδας, σημαντικό ρόλο δύναται να παίξει, για ευνόητους λόγους, ο πολιτιστικός τουρισμός. Σημειώνεται ότι, όπως έχει δείξει η διεθνής εμπειρία, η ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού έχει πολύ καλύτερα αποτελέσματα εάν η στόχευση γίνει σε ομάδες τουριστών οι οποίες ανήκουν σε υψηλές εισοδηματικές κλίμακες. Προφανώς, για την επιτυχία αυτής της στρατηγικής απαιτείται και η ανάλογη προσαρμογή των τουριστικών και πολιτιστικών υποδομών. Το ζήτημα, ωστόσο, που ανακύπτει είναι το γιατί κάποιος ιδιώτης να επενδύσει τα κεφάλαιά του για την ανάπτυξη υποδομών, που είναι κατάλληλες για τουρισμό σε περιόδους μη αιχμής αντί να ακολουθήσει την πιο 'ασφαλή' για τα κεφάλαιά του στρατηγική του μοντέλου "ήλιος και θάλασσα"; Επίσης, γιατί να διατηρήσει ένας επιχειρηματίας τις εγκαταστάσεις του σε λειτουργία σε περιόδους μη αιχμής ρισκάροντας τα λειτουργικά του έξοδα να υπερβούν τα όποια έσοδα; Εδώ, προφανώς, ανακύπτει το ζήτημα της κρατικής στήριξης τέτοιου είδους προσπαθειών και την ύπαρξη ενός γενικότερου στρατηγικού σχεδιασμού αντιμετώπισης της τουριστικής εποχικότητας στην χώρα. Στο ζήτημα αυτό θα επανέλθουμε παρακάτω.

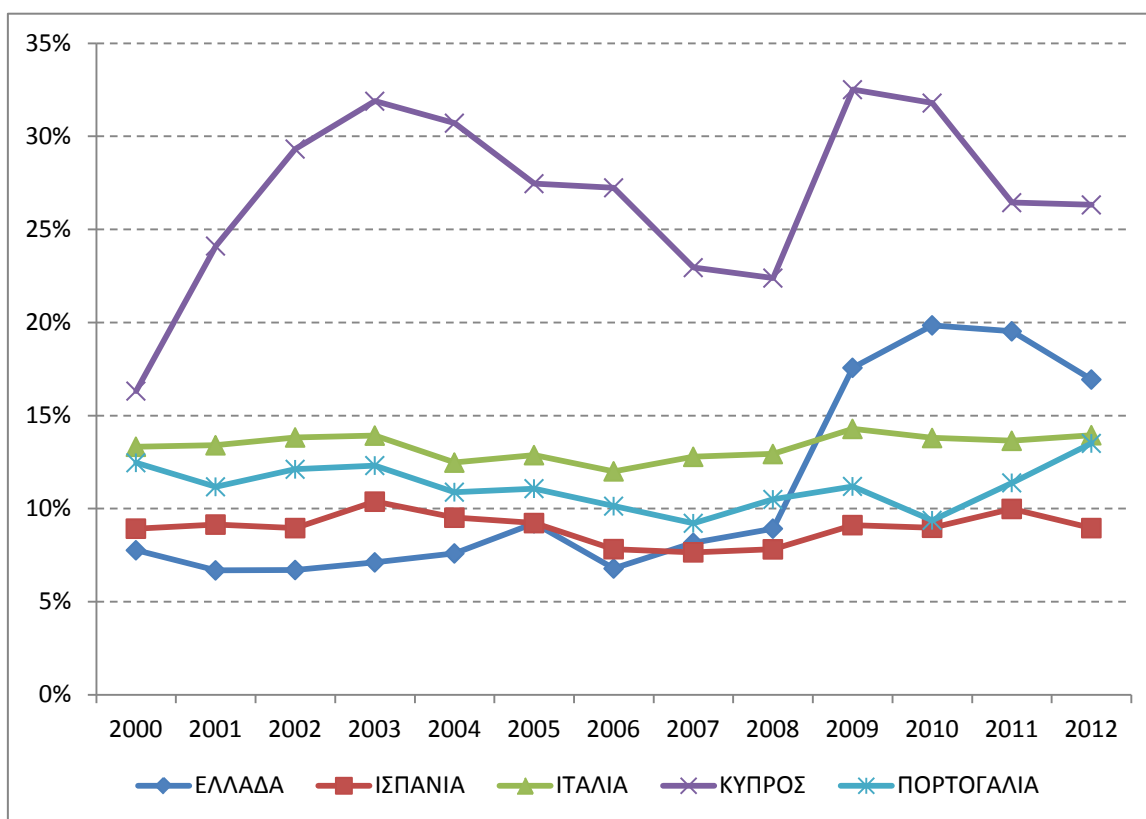
Στο θεσμικό επίπεδο, θα μπορούσε να εξεταστεί η δυνατότητα μείωσης του διαστήματος σχολικών διακοπών τους θερινούς μήνες και την θεσμοθέτηση ενδιάμεσων διακοπών. Μία τέτοια στρατηγική προϋποθέτει, όμως, μακροπρόθεσμο σχεδιασμό ο οποίος θα έχει ως τελικό στόχο τη διαμόρφωση μιας διαφορετικής ταξιδιωτικής-τουριστικής κουλτούρας. Τονίζεται, ωστόσο, ότι, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας, το κύριο πρόβλημα της εποχικότητας στην Ελλάδα δεν αφορά στον εσωτερικό αλλά στον εισερχόμενο τουρισμό. Αυτό φαίνεται και στα παρακάτω διαγράμματα. Στο διάγραμμα 19 φαίνεται η διαχρονική εξέλιξη της εποχικότητας εσωτερικού,

εισερχόμενου και συνολικού τουρισμού στην Ελλάδα βάσει του δείκτη Herfindahl-Hirschman. Όπως διαπιστώνουμε, η οξυμένη εποχικότητα του συνολικού τουρισμού οφείλεται περισσότερο στην εποχικότητα του εισερχόμενου τουρισμού παρά σε αυτήν του εσωτερικού. Περαιτέρω, από το διάγραμμα 20 συνάγουμε ότι η εποχικότητα του εσωτερικού τουρισμού στην Ελλάδα είχε μέχρι το 2008 τις καλύτερες επιδόσεις ανάμεσα στις ανταγωνίστριες χώρες. Η επιδείνωση αυτού του δείκτη μετά το 2008 δεν είναι, προφανώς, άσχετη με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης και την συνεπακόλουθη μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος στην χώρα, ενώ μετά το 2010 φαίνεται ότι υπάρχει αποκλιμάκωση της εποχικότητας του εσωτερικού τουρισμού παρ' ό,τι η εποχικότητα του εισερχόμενου τουρισμού συνεχίζει να οξύνεται. Συνεπώς, η όποια εποχικότητα εμφανίζει ο εσωτερικός τουρισμός τα τελευταία χρόνια θα πρέπει μάλλον να αναχθεί στην οικονομική κρίση παρά σε θεσμικά-δομικά προβλήματα.

Διάγραμμα 19: Εξέλιξη Εποχικότητας Εσωτερικού, Εισερχόμενου και Συνολικού Τουρισμού στην Ελλάδα, 1998-2012

Διάγραμμα 20: Εξέλιξη Εποχικότητας Εσωτερικού Τουρισμού στην Ελλάδα και σε Ανταγωνίστριες Χώρες της ΕΕ, 2000-2012

Οι θεσμικοί λόγοι που προκαλούν την εποχικότητα στον τουρισμό (όπως οι σχολικές διακοπές και οι άδειες των εργαζομένων), δεν αφορούν, προφανώς, μόνο στην χώρα υποδοχής αλλά και στην χώρα προέλευσης. Αν λοιπόν, στις χώρες προέλευσης επικρατεί ένα θεσμικό καθεστώς που ευνοεί την συγκέντρωση της τουριστικής κίνησης σε λίγους και συγκεκριμένους μήνες του έτους, τότε κάτι τέτοιο έχει αναπόφευκτα αρνητικές επιδράσεις στην εποχικότητα. Τα παραπάνω φαίνεται να ισχύουν για την περίπτωση της Ελλάδας, όπου το 2013, για παράδειγμα, πάνω από το 90% των επισκεπτών προέρχεται από την ευρωπαϊκή ήπειρο, όπου το σχετικό θεσμικό μοντέλο είναι πάνω-κάτω παρόμοιο. Συνεπώς, μια κατάλληλη στρατηγική για την αντιμετώπιση της εποχικότητας είναι:

1. **Η στόχευση σε μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες** (άτομα τρίτης ηλικίας, συνταξιούχοι), που αποτελούν μια δυναμικά αναπτυσσόμενη αγορά για την προώθηση τουριστικών προϊόντων σε περιόδους εκτός αιχμής.²

² Για πολιτικές προώθησης τέτοιου είδους τουρισμό, βλ. Ρερρές (2013), 'Τουρισμός για άτομα τρίτης ηλικίας', Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων, καθώς και Κάτσος (2004), 'Τουρισμός Ατόμων Τρίτης Ηλικίας', Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων.

Από τα δεδομένα πρόσφατης αναλυτικής μελέτης του ΙΤΕΠ προκύπτουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά της ταξιδιωτικής και γενικότερα καταναλωτικής συμπεριφοράς της 3^{ης} ηλικίας: με δεδομένο ότι οι ηλικιωμένοι απολαμβάνουν υψηλότερα ετήσια εισοδήματα έναντι των νεότερων στις περισσότερες χώρες, οι διεθνείς στατιστικές υπολογίζουν ότι κατά μέσο όρο οι ηλικιωμένοι στις ανεπτυγμένες χώρες δαπανούν 40% περισσότερο χρόνο ετησίως σε δραστηριότητες ψυχαγωγίας και σε ταξίδια αναψυχής (Sniadek 2006), ότι αποτελούν το 79% των πελατών της κρουαζιέρας και το 80% των πελατών οργανωμένων ταξιδιών πολυτελούς διαβίωσης (luxurious trips) και ότι η κατά κεφαλήν κατανάλωση των ηλικιωμένων για ένα ταξίδι διακοπών είναι 74% μεγαλύτερη συγκρινόμενη με την αντίστοιχη δαπάνη των νεότερων. Η μελέτη επισημαίνει επίσης ότι τα άτομα που γεννήθηκαν μετά τον πόλεμο και αποτελούν την περίφημη γενιά των baby boomers, έχουν αρχίσει να συνταξιοδοτούνται, καθώς εισέρχονται πλέον μαζικά στην τρίτη ηλικία. Η γενιά αυτή είναι δημογραφικά η ταχύτερα αναπτυσσόμενη πληθυσμιακή ομάδα και είναι αυτοί που θα κυριαρχήσουν στην τουριστική αγορά των ηλικιωμένων κατά την προσεχή εικοσαετία. Κύριο χαρακτηριστικό αυτής της γενιάς είναι ότι ελκύεται περισσότερο από περιηγήσεις σε αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικούς τόπους και πολιτιστικές διαδρομές, οπότε αποτελεί ομάδα στόχο για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού.

2. **Η απόκτηση μεγαλύτερων μεριδίων τουριστικής κίνησης από χώρες**, οι οποίες έχουν διαφορετικό θεσμικό πλαίσιο και, ειδικότερα, από αυτές όπου έχει παρατηρηθεί ότι εμφανίζουν χαμηλότερη εποχικότητα. Για παράδειγμα, στην Κίνα υπάρχουν θεσμοθετημένες δημόσιες διακοπές κατά τους μήνες Ιανουάριο-Φεβρουάριο, Μάιο και Οκτώβριο.³
3. Όλα τα παραπάνω θα πρέπει να συνδυαστούν **με εμπλουτισμό της σύνθεσης του τουριστικού προϊόντος με εναλλακτικές μορφές τουρισμού**, με ανάλογη διαφοροποίηση των τιμών πώλησής του και αντίστοιχα πακέτα προσφορών, ειδικά κατά τα πρώτα χρόνια.

7.3. Οι Πολιτικές Αντιμετώπισης της Εποχικότητας: Πρακτική

Η ανασκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας καταδεικνύει ότι το πρόβλημα της εποχικότητας συναντάται σχεδόν σε όλους τους τουριστικούς προορισμούς στον κόσμο. Όσον αφορά στη χώρα μας και στις ανταγωνίστριες χώρες, τα πιο θετικά αποτελέσματα έχουν επιτευχθεί από την Ισπανία και τα πιο αρνητικά από την Ελλάδα. Η συνήθης στρατηγική που έχει ακολουθηθεί από τις ανταγωνίστριες χώρες είναι η προώθηση κάποιων εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως ο πολιτιστικός τουρισμός, ο οικοτουρισμός και ο θαλάσσιος τουρισμός. Τα καλύτερα αποτελέσματα φαίνεται ότι επιτυγχάνει ο πολιτιστικός τουρισμός, χωρίς όμως να έχει καταφέρει να αντιστρέψει την συνολικά αρνητική τάση της εποχικότητας σε μια χώρα.

³ Αναλυτικά για τον κινεζικό εξερχόμενο τουρισμό, βλ. Παυλόπουλος (2005), 'Κινεζικός Εξερχόμενος Τουρισμός', Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων.

Από την άλλη μεριά, η χώρα με τις καλύτερες επιδόσεις όσον αφορά στην εποχικότητα, η Ισπανία, έχει προωθήσει σειρά προγραμμάτων επιδοτούμενου τουρισμού στις περιόδους μη αιχμής, τα οποία έχουν στεφτεί, ως επί το πλείστον, από επιτυχία, τόσο όσον αφορά στην αντιμετώπιση της εποχικότητας όσο και ως προς το οικονομικό τους αποτέλεσμα. Η Ισπανία θέτει σε εφαρμογή τέτοιου είδους προγράμματα για πάνω από 25 χρόνια. Τα πιο πρόσφατα από αυτά είναι το CALYPSO, το οποίο βασίστηκε σε πρωτοβουλία του τουριστικού τμήματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και ήταν πρόγραμμα συνεργασίας μεταξύ Πορτογαλίας, Πολωνίας και Ισπανίας, καθώς και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Τουριστικό Πρόγραμμα με τίτλο Europe Senior Tourism. Το τελευταίο είναι σε εφαρμογή από το 2009 και είναι ειδικά σχεδιασμένο ως εργαλείο αντιμετώπισης της εποχικότητας του τουρισμού και την προώθηση της απασχόλησης στον κλάδο. Το πρόγραμμα βασίζεται σε ένα σύστημα επιδοτούμενων ομαδικών ταξιδιών, τα οποία προγραμματίζονται για τις περιόδους μέσης και χαμηλής τουριστικής ζήτησης και απευθύνονται σε ευρωπαίους πολίτες ηλικίας 55 ετών και άνω. Το πρόγραμμα χρηματοδοτείται είτε από τις τοπικές κυβερνήσεις των αυτόνομων περιοχών είτε από την κεντρική κυβέρνηση. Για παράδειγμα, για την τουριστική περίοδο 2011-2012 το πρόγραμμα είχε προϋπολογισμό περίπου 4,5 εκατομμύρια ευρώ και περιελάμβανε εφάπαξ επιδότηση των 130 ή 90 ευρώ, αναλόγως της χώρας προέλευσης, των ταξιδιωτών. Τελικά, το κόστος για την κυβέρνηση έφθασε περίπου τα 2,1 εκατομμύρια ευρώ και αφορούσε σε επιδότηση περίπου 21.000 ταξιδιωτών. Η μελέτη αποδοτικότητας που διενεργήθηκε μετά το τέλος του προγράμματος κατέληξε στα εξής:

- I. Απέφερε στους προορισμούς έσοδα 12,4 εκατομμυρίων ευρώ.
- II. Δημιούργησε 269 νέες άμεσες θέσεις εργασίας στον τουριστικό κλάδο των προορισμών.
- III. Το 46% των εσόδων στους προορισμούς κατανεμήθηκε στους κλάδους υπηρεσιών καταλύματος και εστίασης.
- IV. Απέφερε συνολικά έσοδα 3,4 εκατομμυρίων ευρώ στις χώρες προέλευσης των ταξιδιωτών.
- V. Δημιούργησε 71 νέες άμεσες θέσεις εργασίας στις χώρες προέλευσης.
- VI. Τα συνολικά έσοδα στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανήλθαν σε 16 εκατομμύρια ευρώ και δημιουργήθηκαν 340 νέες άμεσες θέσεις απασχόλησης.
- VII. Η κυβέρνηση συνεισέφερε, μέσω των επιδοτήσεων, περίπου το 19% του συνολικού κόστους του προγράμματος.
- VIII. Η επένδυση της κυβέρνησης υπερκαλύφθηκε από τα έσοδα που απόσπασε μέσω είσπραξης φόρων χάρη του προγράμματος. Για την ακρίβεια, για κάθε ευρώ που δαπάνησε η ισπανική κυβέρνηση έλαβε πίσω 1,58 ευρώ μέσω φόρων.
- IX. Εκτιμάται ότι και υπόλοιπες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις εισέπραξαν φόρους ύψους περίπου ενός εκατομμυρίου ευρώ χάρη του προγράμματος.

Τα παραπάνω αφορούν, προφανώς, σε μία προσπάθεια άμβλυσης της εποχικότητας της εισερχόμενης ταξιδιωτικής κίνησης των χωρών που συμμετέχουν στα εν λόγω προγράμματα. Η αξιολόγηση του προγράμματος για την περίπτωση της Ισπανίας κατέδειξε ότι οι συγκεκριμένες πολιτικές είναι αποτελεσματικές τόσο όσον αφορά στην μείωση της εποχικότητας της

τουριστικής κίνησης, καθώς η Ισπανία εμφανίζει τις καλύτερες επιδόσεις από τις χώρες του ευρωπαϊκού νότου, όσο και ως προς το οικονομικό τους αποτέλεσμα αφού όλα τα εμπλεκόμενα μέρη του προγράμματος αποκόμισαν κέρδη. Γι' αυτό το λόγο εξάλλου επιλέχθηκε το παράδειγμα της Ισπανίας από τις υπόλοιπες ανταγωνίστριες χώρες, γιατί είναι η μόνη χώρα που παρουσίασε ποσοτικά αποτελέσματα ανάλυσης και αξιολόγησης πολιτικής επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου.

Ένα άλλο πρακτικό παράδειγμα πολιτικής αντιμετώπισης της εποχικότητας που αφορά στον εσωτερικό τουρισμό, βρίσκουμε στην Κίνα, μία χώρα με εντελώς διαφορετικές τουριστικές και οικονομικές δομές απ' τις χώρες της Ευρώπης. Η πολιτική που ακολούθησε η Κίνα αφορούσε στη θέσπιση των λεγόμενων τριών Χρυσών Εβδομάδων. Πρόκειται για επίσημες δημόσιες διακοπές διάρκειας επτά ημερών σε τρία διαφορετικά διαστήματα του έτους, το Φεβρουάριο, το Μάιο και τον Οκτώβριο. Η συγκεκριμένη πολιτική είχε ως αποτέλεσμα την εκτόξευση του εσωτερικού τουρισμού στην Κίνα, ενώ η αποτίμηση του προγράμματος μετά από χρόνια εφαρμογής του κρίνεται επιτυχής. Περαιτέρω, οι διάρκειες επτά ημερών διακοπές ήταν ικανό διάστημα, ώστε αρκετοί κινέζοι ταξιδιώτες να επιλέξουν να αξιοποιήσουν αυτές τις ημέρες για να επισκεφθούν χώρες του εξωτερικού, με αποτέλεσμα τη μείωση της εποχικότητας του εισερχόμενου τουρισμού στις χώρες προορισμού των κινέζων ταξιδιωτών (ασιατικές, κυρίως, χώρες).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

8.1. Συμπεράσματα

Το φαινόμενο της εποχικότητας αναγνωρίζεται ως το πιο εμφανές χαρακτηριστικό του τουριστικού κλάδου ενώ ταυτόχρονα αποτελεί και ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που ο κλάδος αντιμετωπίζει. Στην παρούσα μελέτη διερευνήθηκε η διαχρονική εξέλιξη της εποχικότητας του τουρισμού στην Ελλάδα, η σύγκριση των αποτελεσμάτων με ανταγωνίστριες χώρες, η μελέτη της περιφερειακής διάστασης του φαινομένου της εποχικότητας της τουριστικής κίνησης, η σχέση των καιρικών αλλαγών με την τουριστική κίνηση καθώς και τα διαθέσιμα μέτρα και πολιτικές αντιμετώπισης της εποχικότητας.

Από τα αποτελέσματα της μελέτης προκύπτουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά της εποχικότητας, δομικού προβλήματος του ελληνικού τουρισμού:

- Η εποχικότητα του τουρισμού στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα έντονη, ειδικότερα σε ό,τι αφορά στον εισερχόμενο τουρισμό.
- Η εποχικότητα του εσωτερικού τουρισμού είναι αισθητά μικρότερη από την εποχικότητα του εισερχόμενου και του συνολικού τουρισμού, το μέγεθος όμως φαίνεται να επιδεινώνεται σημαντικά κατά τα τελευταία έτη της οικονομικής κρίσης.
- Η εποχικότητα του εισερχόμενου και του συνολικού τουρισμού είναι σημαντικά εντονότερη σε σχέση με ανταγωνίστριες χώρες (Ισπανία, Ιταλία, Κύπρος, Πορτογαλία).
- Το πρόβλημα της εποχικότητας του εισερχόμενου και συνολικού τουρισμού στην Ελλάδα γίνεται εντονότερο διαχρονικά και μάλιστα οι εξεταζόμενοι δείκτες επιδεινώνονται ταχύτερα στην Ελλάδα απ' ό,τι στις ανταγωνίστριες χώρες.
- Η εποχικότητα του εσωτερικού τουρισμού εμφανίζεται μικρότερη στην Ελλάδα απ' ό,τι στις ανταγωνίστριες χώρες για τα έτη πριν την οικονομική κρίση. Τα τελευταία έτη όμως οι επιδόσεις του μεγέθους αυτού επιδεινώνονται.
- Η διερεύνηση του εισερχόμενου τουρισμού ανά χώρα προέλευσης δείχνει ότι οι χώρες προέλευσης με υψηλότερο μερίδιο στις αφίξεις (Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιταλία, Ρωσία) εμφανίζουν υψηλή εποχικότητα, ενώ χαμηλή εποχικότητα εμφανίζουν τουρίστες από χώρες προέλευσης με μικρό μερίδιο στις αφίξεις στην Ελλάδα (Κίνα, Ιαπωνία, Τουρκία).
- Η εποχικότητα της τουριστικής ζήτησης είναι έντονη σε όλες τις περιφέρειες της επικράτειας, οι διαφορές όμως που εντοπίζονται μεταξύ των περιφερειών είναι ιδιαίτερα σημαντικές. Συγκεκριμένα, οι περιφέρειες με την εντονότερη εποχικότητα είναι των Ιονίων Νήσων, του Νοτίου Αιγαίου και της Κρήτης και, ενώ οι περιφέρειες με τη σχετικά μικρότερη εποχικότητα είναι η Αττική και η Ήπειρος. Επιπλέον, προκύπτει ότι, ενώ οι αφίξεις αλλοδαπών τουριστών εμφανίζουν ιδιαίτερα έντονη εποχικότητα για

όλους τους εξεταζόμενους δείκτες, οι δαπάνες των αλλοδαπών τουριστών δεν επηρεάζονται από την εποχικότητα, όπως και οι διανυκτερεύσεις.

- Οι αλλαγές στα επίπεδα θερμοκρασιών κατά τη διάρκεια του έτους εμφανίζουν πολύ ισχυρή συσχέτιση με την τουριστική κίνηση στην χώρα, γεγονός που επιβεβαιώνει ότι το κύριο τουριστικό προϊόν της χώρας είναι το λεγόμενο “ήλιος και θάλασσα”.
- Η βασική αιτία του φαινομένου της εποχικότητας στην Ελλάδα εντοπίζεται στην παγίωση ενός μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης βάσει των καιρικών και γεωγραφικών συνθηκών της χώρας, οι οποίες ευνοούν την προσφορά τουριστικού προϊόντος κατά τους καλοκαιρινούς μήνες μη αφήνοντας πολλά περιθώρια ανάπτυξης σε μορφές τουρισμού εκτός των παγιωμένων περιόδων αιχμής.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η διεθνής εμπειρία δείχνει ότι η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού σε περιόδους μη αιχμής, χωρίς την ανάλογη οικονομική στήριξη αυτών εγχειρημάτων από το κράτος δεν μπορεί να επιφέρει ανατροπή του φαινομένου της εποχικότητας, όπως άλλωστε δείχνει και το παράδειγμα της Ισπανίας με την εφαρμογή πλήθους επιδοτούμενων από το κράτος προγραμμάτων ταξιδιών κατά τις περιόδους μη αιχμής για πάνω από 25 χρόνια την έχει αναδείξει στη χώρα με τις καλύτερες επιδόσεις στην αντιμετώπιση της εποχικότητας. Περαιτέρω, οι διαθέσιμες μελέτες δείχνουν ότι τα φορολογικά έσοδα του κράτους από την επιπλέον τουριστική κίνηση που δημιουργείται από αυτά τα προγράμματα υπερκαλύπτουν την όποια αρχική επιβάρυνση στον κρατικό προϋπολογισμό.

Συνεπώς, η υιοθέτηση τέτοιου είδους προγραμμάτων σε συνδυασμό με την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, **και κυρίως ο τουρισμός ατόμων τρίτης ηλικίας**, καθώς και η διεύρυνση σε αγορές, όπως της Κίνας και της Ιαπωνίας οι οποίες δείχνουν προτίμηση σε ταξίδια σε περιόδους μη αιχμής, εμφανίζεται ως η καλύτερη στρατηγική στο πλαίσιο ενός μακροπρόθεσμου σχεδίου αντιμετώπισης της εποχικότητας στη χώρα μας.

Είναι γεγονός ότι ο ορθολογικά σκεπτόμενος επιχειρηματίας επιλέγει να επενδύσει τα κεφάλαιά του εκεί όπου θα του αποφέρουν το μέγιστο δυνατό κέρδος στο μικρότερο δυνατό διάστημα. Όπως αναδείξαμε, όμως, στις προηγούμενες ενότητες, η παγιωμένη κατάσταση στο χώρο του τουρισμού στην Ελλάδα είναι τέτοια, όπου τη μεγαλύτερη απόδοση των επενδυμένων κεφαλαίων φέρνουν οι επενδύσεις στο προϊόν “ήλιος και θάλασσα”. Συνεπώς, για να επιλέξει κανείς να επενδύσει σε διαφορετικού είδους τουριστικά προϊόντα, θα πρέπει να προσδοκά κέρδη ανάλογα, ή και μεγαλύτερα, από αυτά που θα αποκόμιζε εάν επένδυε τα κεφάλαιά του σε παραδοσιακά τουριστικά προϊόντα.

Ένα τέτοιο πλαίσιο κινήτρων, ειδικά κατά τα πρώτα στάδια διαμόρφωσης ενός νέου τουριστικού μοντέλου, μπορεί να το δώσει μόνον η δημόσια στήριξη με τη μορφή επιδοτήσεων, φορολογικών κινήτρων ή άλλων αντίστοιχων μέτρων. Σε αυτήν την κατεύθυνση, το κράτος διαθέτει, κατά κύριο λόγο, τις εξής επιλογές: α) επιδότηση – φορολογικά κίνητρα προς την πλευρά της προσφοράς, δηλαδή προς τις επιχειρήσεις του τουριστικού κλάδου που επιλέγουν να

επενδύσουν σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού που αφορούν σε περιόδους μη αιχμής ή, και ακόμα, να λειτουργήσουν τις υπάρχουσες εγκαταστάσεις τους σε περιόδους μη αιχμής, β) κινητροδότηση προς την πλευρά της ζήτησης, δηλαδή προς τους ταξιδιώτες που επιλέγουν να πραγματοποιήσουν τα ταξίδια τους σε περιόδους μη αιχμής, και γ) συνδυασμός των παραπάνω.

Όσον αφορά στα περιθώρια αντιμετώπισης της τουριστικής εποχικότητας στην Ελλάδα, μπορούμε να σημειώσουμε ότι η διεθνής εμπειρία έχει δείξει ότι οι όποιες πολιτικές προώθησης εναλλακτικών μορφών τουρισμού σε περιόδους μη αιχμής δεν φέρνουν αποτέλεσμα εάν δεν συνοδεύονται από την ύπαρξη οικονομικών κινήτρων προς μια τέτοια κατεύθυνση. Συνεπώς, απαιτείται μία δημόσια πολιτική ενισχύσεων (επιδοτήσεις – φορολογικά κίνητρα) για τις επιχειρήσεις του κλάδου που λειτουργούν σε περιόδους μη αιχμής.

Το αν αυτές οι ενισχύσεις λάβουν τη μορφή ενίσχυσης της **προσφοράς** ή της **ζήτησης** του τουριστικού προϊόντος θα εξαρτηθεί, από τη μια μεριά, από τα υφιστάμενα δημοσιονομικά περιθώρια και, από την άλλη, από τους θεσμικούς περιορισμούς που θέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση ως προς τις μορφές κρατικών ενισχύσεων.

Σε κάθε περίπτωση, τα μέχρι σήμερα επιτυχημένα παραδείγματα (π.χ. το παράδειγμα της Ισπανίας) δείχνουν ότι μία τέτοια πολιτική είναι αποτελεσματική τόσο όσον αφορά στη μείωση της τουριστικής εποχικότητας όσο και ως προς το οικονομικό της αποτέλεσμα.

Με βάση δε τα συμπεράσματα της ανάλυσής μας, τρεις είναι οι κύριες ομάδες εισερχόμενων τουριστών πάνω στις οποίες δύναται να βασιστεί μια πολιτική άμβλυνσης της εποχικότητας, στοχεύοντας, κατ' αρχάς σε επιλεγμένες περιφέρειες και μέσα στο πλαίσιο **Ειδικών Τοπικών Συμφωνιών Εποχικότητας**.

1. Τουρίστες τρίτης ηλικίας τόσο από εντός όσο και από εκτός ΕΕ.
2. Τουρίστες από χώρες, κατά βάση, εκτός ΕΕ (π.χ. Κίνα, Ιαπωνία, Η.Π.Α., Καναδάς), όπου οι θεσμικοί και κλιματολογικοί παράγοντες διαμορφώνουν, εξ αντικειμένου, τουριστική ζήτηση εκτός αιχμής για προορισμούς σαν την Ελλάδα.
3. Τουρίστες με ειδικά ενδιαφέροντα για εναλλακτικές μορφές τουρισμού, οι οποίες είναι δεκτικές για ανάπτυξη κατά την περίοδο της επιμήκυνσης.

8.2. Ειδικές Τοπικές Συμφωνίες Εποχικότητας

Δεδομένου ότι:

- ότι η συντριπτική πλειοψηφία της εισερχόμενης ταξιδιωτικής κίνησης της χώρας προέρχεται από χώρες της Ευρώπης.
- ότι οι διαθέσιμες μελέτες δείχνουν ότι τα ταξίδια σε περιόδους μη αιχμής είναι πιο ελκυστικά σε ταξιδιώτες μεγαλύτερων ηλικιακών ομάδων και υψηλότερων εισοδηματικών κλιμακίων,

προτείνεται η στόχευση αυτών των προγραμμάτων σε επιλεγμένες περιοχές να αφορά στην ανάπτυξη του **τουρισμού της τρίτης ηλικίας** τόσο και κυρίως από χώρες της Ευρώπης όσο και από τρίτες χώρες.

➤ **Προτάσεις προσέλκυσης της 3^{ης} ηλικίας**

Οι υποδομές και οι υπηρεσίες του τόπου προορισμού πρέπει να είναι φιλικές σε ηλικιωμένους με βάση τις πιο κάτω κατευθύνσεις, όπως ανέδειξε η σχετική μελέτη του ΙΤΕΠ⁴.

Οι ηλικιωμένοι πελάτες δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στα θέματα ασφάλειας και προσβασιμότητας, πράγμα που προϋποθέτει ένα φιλικό προορισμό (ασφάλεια – προσβάσιμες υποδομές) σύμφωνα με το πλαίσιο προδιαγραφών του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (WHO), όπου μια περιοχή χαρακτηρίζεται ως age-friendly μέσα από την εκπλήρωση των πιο κάτω προϋποθέσεων:

- Προσβασιμότητα δημόσιου χώρου και κτιρίων
- Μέσα μεταφοράς φιλικά προς τους ηλικιωμένους
- Δυνατότητα συμμετοχής στα κοινά
- Σεβασμός προς τους ηλικιωμένους
- Αποφυγή κοινωνικού αποκλεισμού
- Πρόσβαση στο σύστημα πληροφόρησης και ειδικών πληροφοριών
- Σύστημα υγείας
- Τα ξενοδοχεία να τοποθετούν ειδικό εξοπλισμό για την εξυπηρέτηση ηλικιωμένων εντός των δωματίων
- Επειδή δίνουν μεγάλη σημασία στις διαπροσωπικές επαφές που αναπτύσσονται με το προσωπικό του ξενοδοχείου και απολαμβάνουν ιδιαίτερα την εξατομικευμένη εξυπηρέτηση (π.χ. να τους σερβίρουν στο τραπέζι), είναι σχετικά εύκολο να μετατρέπονται σε πιστούς και επαναλαμβανόμενους πελάτες.

Η εκπλήρωση των πιο πάνω επιβάλλει επίσης μια γενικότερη στήριξη των δημοσίων τοπικών αρχών και φορέων μέσα από μια σειρά παρεμβάσεων και δράσεων όπως:

- Έκδοση οδηγιών εργονομικών παρεμβάσεων που διευκολύνουν την παραμονή των ηλικιωμένων στα δωμάτια, τους κοινόχρηστους και τους εξωτερικούς χώρους των ξενοδοχείων.
- Ανάπτυξη ιστοσελίδων που να παραθέτουν το πληροφοριακό υλικό με τρόπο που προσιδιάζει στις ανάγκες και τις προτιμήσεις των ηλικιωμένων.
- Ιδιαίτερη έμφαση στη συντήρηση και την επέκταση των πεζοδρομίων σε όλους τους τουριστικούς προορισμούς. Θα πρέπει να σχεδιάζονται με τρόπο που να διευκολύνουν την κυκλοφορία ηλικιωμένων και ατόμων με κινητικά προβλήματα.
- Βελτίωση της υγειονομικής υποδομής των τουριστικών περιοχών.

⁴ Βλ. Ρεπρές (2013).

- Να προγραμματίζονται φεστιβάλ μουσικής και εκθέσεις σε περιόδους εκτός αιχμής. Οι εκδηλώσεις αυτές θα πρέπει να απευθύνονται σε άτομα μεγαλύτερης ηλικίας.
- Οι δημόσιοι χώροι να σχεδιάζονται κατά τρόπο που να μπορούν να υποδεχθούν ένα γρηαιότερο πληθυσμό.
- Ανάπτυξη προγραμμάτων κατάρτισης του προσωπικού των ξενοδοχείων για τους ιδιαίτερους τρόπους εξυπηρέτησης των ηλικιωμένων και της διαχείρισης των παραπόνων τους.

➤ **Επιλογή περιφερειών**

Βάσει των ευρημάτων μας για την εποχικότητα των αφίξεων στις πέντε κύριες τουριστικές περιφέρειες της χώρας το 2013 (Κεντρική Μακεδονία, Ιόνια Νησιά, Αττική, Νότιο Αιγαίο και Κρήτη), το μεγαλύτερο πρόβλημα εποχικότητας έχουν κατά σειρά οι περιφέρειες Ιονίων Νήσων, Νοτίου Αιγαίου και Κρήτης.

Πίνακας 6: Εποχικότητα Αφίξεων Αλλοδαπών Τουριστών στις Κύριες Τουριστικές Περιφέρειες (2013)

Περιφέρεια	GINI
Κεντρική Μακεδονία	38,79%
Ιόνια Νησιά	60,48%
Αττική	32,45%
Νότιο Αιγαίο	55,81%
Κρήτη	54,87%
Σύνολο Επικράτειας	45,52%

Συνεπώς, αρχικά, η στόχευση αυτών των πολιτικών θα πρέπει να επικεντρωθεί στην αντιμετώπιση του προβλήματος σε αυτές ακριβώς τις περιφέρειες. Ωστόσο, θα πρέπει να τονίσουμε ότι στο πλαίσιο ενός μακροχρόνιου σχεδιασμού διαμόρφωσης ενός νέου τουριστικού μοντέλου της χώρας, δεν θα πρέπει, αυτονοήτως, να αποκλειστούν οι περιφέρειες που στην παρούσα φάση έχουν μικρή τουριστική κίνηση. Απεναντίας, η διαμόρφωση ενός νέου τουριστικού μοντέλου που θα προσφέρει πλην των παραδοσιακού προϊόντος “ήλιος και θάλασσα” και εναλλακτικά τουριστικά προϊόντα αναμένεται να αναδείξει νέους τουριστικούς προορισμούς της χώρας.

➤ **Εναλλακτικές μορφές τουρισμού**

Επειδή οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού αποτελούν κλασικά εργαλεία αντιμετώπισης της εποχικότητας, ακολουθεί μια πολύ σύντομη αναφορά στις μορφές αυτές που, όπως υποστηρίχθηκε στις προηγούμενες ενότητες, συνιστούν ισχυρό παράγοντα προσέλκυσης τουριστών, μπορούν να αναπτυχθούν σε κάθε προορισμό και να συνδυαστούν με άλλα τουριστικά προϊόντα:

❖ Πολιτιστικός τουρισμός

Η δυναμική του πολιτιστικού τουρισμού είναι γνωστή, καθώς και το εύρος των δράσεων που μπορούν να αποτελέσουν το περιεχόμενό του σε κάθε τουριστικό προορισμό. Στο πλαίσιο των Ειδικών Τοπικών Συμφωνιών Εποχικότητας αυτό που έχει βαρύνουσα σημασία είναι η αξιοποίηση των υφιστάμενων πολιτιστικών πόρων (π.χ. τοπικά πανηγύρια, ιστορικές διαδρομές, παραδοσιακές τέχνες) και η συνδυαστική τους δράση με τον τουρισμό και την τοπική κοινωνία. Κομβικός είναι ο ρόλος του Υπουργείου Πολιτισμού μέσω των περιφερειακών υπηρεσιών του και της περιφερειακής και τοπικής αυτοδιοίκησης, οι οποίοι σε συνεργασία με τους τοπικούς πολιτιστικούς συλλόγους, τα πολιτιστικά ιδρύματα και τους συλλογικούς φορείς της παραδοσιακής βιοτεχνίας και εμπορίας θα εμπλουτίσουν και θα αναδείξουν τα πολιτιστικά προϊόντα που υπηρετούν τον στόχο της επιμήκυνσης.

❖ Γαστρονομικός τουρισμός

Ο μοναδικός γαστρονομικός πλούτος της κάθε περιοχής παρέχει πολλαπλές δυνατότητες για βιωματικές εμπειρίες τοπικής γευσιγνωσίας. Ο δήμος και η περιφέρεια σε συνεργασία με το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης, τους τοπικούς παραγωγούς, τους chef, τους τοπικούς συλλογικούς φορείς των ξενοδόχων και των εστιατόρων μπορούν να προβάλουν το γαστρονομικό προφίλ του προορισμού με σειρά δράσεων όπως: ξεναγήσεις σε εργαστήρια παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων και σε οινοποιεία, σεμινάρια για τις τοπικές ποικιλίες, εργαστήρια τοπικής κουζίνας, αλλά και συμμετοχή σε ιδιαίτερα “καζάνια”.

❖ Τουρισμός ευεξίας, υγείας και ιατρικός τουρισμός

Οι προοπτικές της χώρας σ' αυτή τη μορφή τουρισμού είναι θετικές: διαθέτει προϊόντα για ευεξία (spa, κέντρα θαλασσοθεραπείας σε ξενοδοχειακές μονάδες), για θεραπεία παθήσεων (ιαματικές πηγές, υδροθεραπευτήρια), αλλά και ποιοτικές μονάδες νοσηλείας για την ανάπτυξη του ιατρικού τουρισμού, ο οποίος παρουσιάζει σε διεθνές επίπεδο αλματώδη αύξηση τα τελευταία χρόνια.⁵ Το Υπουργείο Τουρισμού και το Υπουργείο Υγείας, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, με τη συμμετοχή των επαγγελματιών του χώρου της υγείας, των ξενοδόχων, των διεθνών μεσολαβητών του ιατρικού τουρισμού, καθώς και των ασφαλιστικών ταμείων των κρατών-μελών της Ε.Ε. οφείλουν να οργανώσουν ένα σημαντικό δίκτυο τροφοδότησης πελατείας κατά το χρονικό διάστημα της επιμήκυνσης.

⁵ Αναλυτικά για τον ιατρικό τουρισμό βλ. Μελέτη Ξ.Ε.Ε.-ΙΚΠΙ (2012) ‘Η ανάπτυξη του ιατρικού τουρισμού στην Ελλάδα’.

❖ Συνεδριακός τουρισμός

Πρόκειται για μορφή τουρισμού, που παρέχει πολλαπλά οφέλη σε ένα προορισμό και είναι σε θέση να υποστηρίξει την επιμήκυνση υπό την προϋπόθεση ότι υφίσταται η κατάλληλη συνεδριακή υποδομή και εξασφαλίζεται εύκολη προσβασιμότητα στον προορισμό. Η διεκδίκηση μεγάλων διεθνών συνεδρίων απαιτεί εξειδικευμένες υπηρεσίες προβολής, όπως Convention Bureau σε επίπεδο περιφέρειας ή δήμου. Η συστηματική όμως αξιοποίηση μικρής εμβέλειας συνεδρίων, καθώς και ταξιδιών κινήτρων είναι εγχείρημα που είναι σε θέση να φέρουν σε πέρας οι τοπικές αρχές σε συνεργασία με τον ΕΟΤ και τις τοπικές ενώσεις ξενοδόχων.

❖ Θρησκευτικός τουρισμός

Με σημείο αναφοράς τα θρησκευτικά μνημεία, τους λατρευτικούς χώρους, τις θρησκευτικές τελετές και τα προσκυνήματα, αυτή η μορφή τουρισμού μπορεί να αποτελέσει τμήμα πολιτιστικής περιήγησης ή αυτόνομη μορφή τουρισμού ανάλογα με την εθνικότητα των επισκεπτών. Η Εκκλησία της Ελλάδος σε συνεργασία με τον Ε.Ο.Τ., τις περιφέρειες και τους δήμους θα πρέπει να οργανώσουν κατά περίπτωση πρόγραμμα προβολής του θρησκευτικού τουρισμού για τις περιόδους της επιμήκυνσης.

Άλλες εναλλακτικές μορφές τουρισμού, που προσφέρονται για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου είναι ο αθλητικός τουρισμός, ο τουρισμός γκολφ, ο ποδηλατικός τουρισμός. Οι μορφές αυτές όμως προϋποθέτουν την κατάλληλη ειδική υποδομή και αποτελούν επιλογή μόνο για τους προορισμούς που τη διαθέτουν ή είναι σε θέση να την οργανώσουν με τέτοιο τρόπο, ώστε να καταστούν ανταγωνιστικοί. Εξάλλου, η παραπάνω παράθεση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι εντελώς ενδεικτική, γιατί συνιστά μεγάλη πρόκληση για κάθε προορισμό στο πλαίσιο της Ειδικής Τοπικής Συμφωνίας Εποχικότητας να διαμορφώσει το δικό του μοναδικό τουριστικό χαρτοφυλάκιο αντιμετώπισης της εποχικότητας.

➤ **Τουριστικές αγορές αποστολής τουριστών με χαμηλή εποχικότητα**

Παράλληλα με την ανάπτυξη προγραμμάτων επιδοτούμενου τουρισμού από χώρες της Ευρώπης, άμεσα αποτελέσματα μπορεί να έχει και η στοχευμένη διείσδυση σε τουριστικές αγορές, οι ταξιδιώτες των οποίων χαρακτηρίζονται από χαμηλή εποχικότητα στην τουριστική τους κίνηση. Βάσει των εκτιμήσεών μας, μεγάλα τέτοια περιθώρια φαίνεται ότι εμφανίζουν οι αγορές της Ασίας (Ιαπωνία, Κίνα), η Τουρκία, χώρες της Αμερικής (Η.Π.Α. και Καναδάς), ενώ αξιοσημείωτες επιδόσεις εμφανίζουν, για τα δεδομένα της ευρωπαϊκής ηπείρου, οι ταξιδιώτες από την Ισπανία, μάλλον απόρροια από την μακρόχρονη προσπάθεια υιοθέτησης μίας διαφορετικής ταξιδιωτικής κουλτούρας.

**Πίνακας 7: Χώρες με τη Χαμηλότερη Εποχικότητα
(2011)**

Χώρες	% αφίξεων σε ξενοδοχεία	Gini
ΗΠΑ	6,43%	37,28%
Ισπανία	1,76%	41,06%
Καναδάς	1,18%	43,93%
Ιαπωνία	0,78%	25,71%
Τουρκία	0,66%	26,19%
Κίνα	0,54%	28,32%

Βλ. Πίνακα 1.

Με βάση τα προαναφερόμενα προτείνεται, **πρώτον**, η στόχευση αυτών των προγραμμάτων να αφορά στην ανάπτυξη του τουρισμού της τρίτης ηλικίας από χώρες της Ευρώπης, **δεύτερον**, η διεύρυνση των τουριστικών μεριδίων από αγορές των οποίων οι ταξιδιώτες χαρακτηρίζονται από χαμηλή, δηλαδή κάτω από τον μέσο όρο της χώρας, εποχικότητα στην τουριστική τους κίνηση και **τρίτον**, η επιλογή στόχευσης σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού, η οποία θα πραγματοποιηθεί με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε προορισμού.

Συνεπώς, εκτός των πιο πάνω αναφερομένων προτάσεων έναντι των αρχών του δημοσίου και της τοπικής αυτοδιοίκησης, στις συμμετέχουσες περιοχές απαιτείται και μία συνοδεύουσα πολιτική ενισχύσεων (επιδοτήσεις – φορολογικά κίνητρα) για τις επιχειρήσεις του κλάδου που λειτουργούν σε περιόδους μη αιχμής στο πλαίσιο εκούσιου σχεδιασμού και συγκρότησης τοπικών πολιτικών άμβλυνσης της εποχικότητας με τον χαρακτηρισμό **Ειδικές Τοπικές Συμφωνίες Εποχικότητας**.

Οι **Ειδικές Τοπικές Συμφωνίες Εποχικότητας** συνάπτονται μεταξύ όλων των ιδιωτικού χαρακτήρα εμπλεκόμενων φορέων και συλλογικοτήτων του τοπικού τουριστικού κυκλώματος καθώς και των δημοσίων και αυτοδιοικητικών αρχών με στόχο την τήρηση των δράσεων που έχουν συμφωνηθεί για την υποστήριξη της άμβλυνσης της εποχικότητας στην καθορισμένη περιοχή.

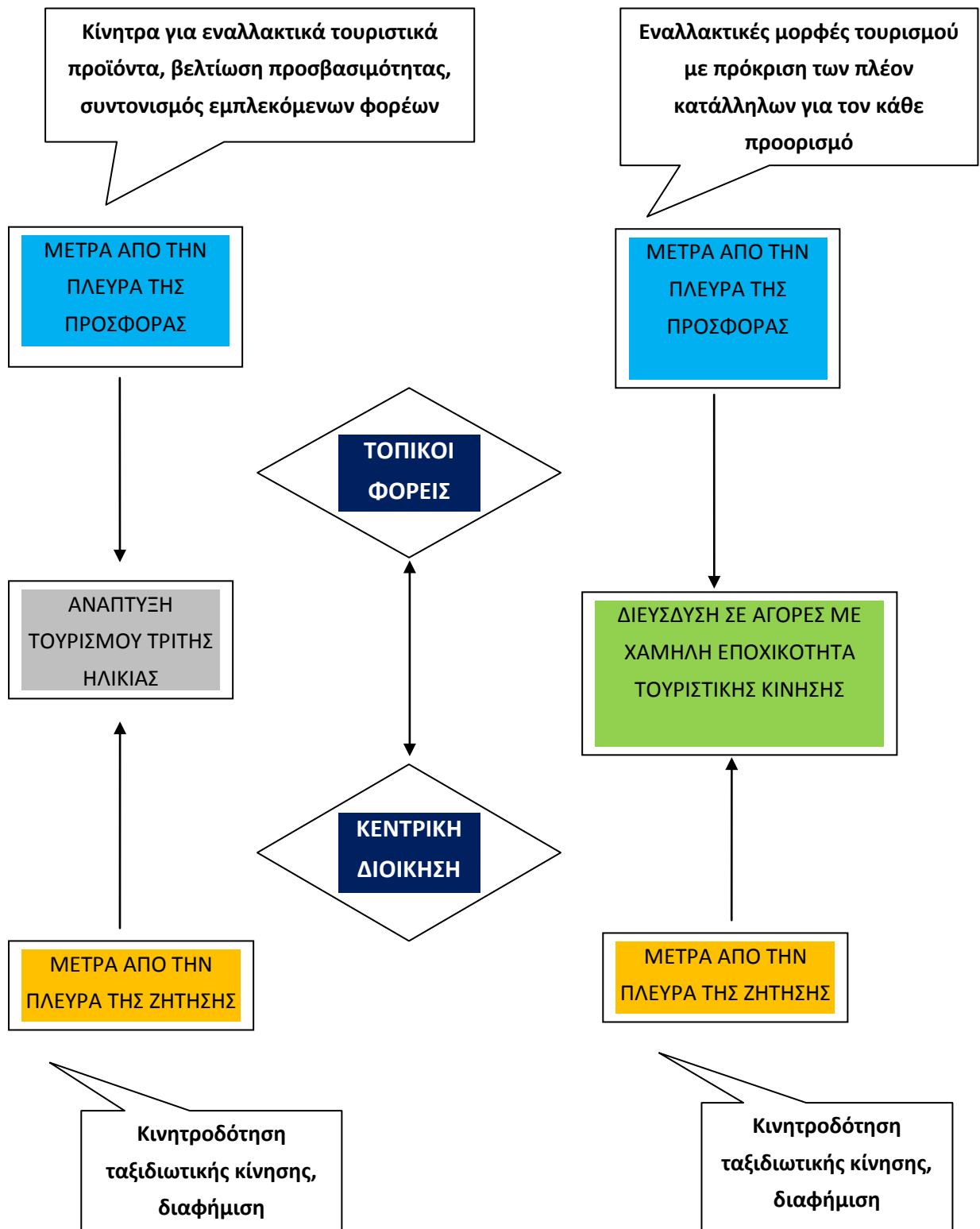
Όπως αναφέρθηκε, οι **Ειδικές Τοπικές Συμφωνίες Εποχικότητας**, εκτός των τοπικών παρεμβάσεων και δράσεων, που εκ των πραγμάτων λαμβάνουν υπόψη και τις τοπικές ιδιομορφίες και ιδιαιτερότητες, θα πρέπει να συμπεριλαμβάνουν ένα γενικό πλαίσιο κινήτρων, ικανό να προσελκύσει το ενδιαφέρον συμμετοχής των επιχειρήσεων σε αυτές τις συμφωνίες.

Ειδικά την επιτυχία κατά τα πρώτα στάδια διαμόρφωσης ενός νέου τουριστικού μοντέλου, μπορεί να διασφαλίσει μόνον η δημόσια στήριξη με την μορφή επιδοτήσεων, φορολογικών κινήτρων ή, άλλων, αντίστοιχων μέτρων.

Όπως ήδη αναφέρθηκε σε αυτήν την κατεύθυνση, το κράτος διαθέτει, κατά κύριο λόγο, τις εξής επιλογές:

1. επιδοτήσεις και κίνητρα προς την πλευρά της τουριστικής προσφοράς είτε κλασσικών είτε εναλλακτικών μορφών τουρισμού που αφορούν σε περιόδους μη αιχμής.
2. κινητροδότηση προς την πλευρά της ζήτησης, δηλαδή προς τους ταξιδιώτες ή το κύκλωμα ταξιδιωτικής διακίνησης, που επιλέγουν να πραγματοποιήσουν τα ταξίδια τους σε περιόδους μη αιχμής.
3. συνδυασμός των παραπάνω.

Διάγραμμα 21: Δομή των Ειδικών Τοπικών Συμφωνιών Εποχικότητας

8.3. Προτάσεις πολιτικών για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου

Τα κίνητρα που θα συμφωνηθούν μεταξύ των συμμετεχόντων φορέων θα αφορούν όλες τις τουριστικές επιχειρήσεις που θα ενταχθούν στο πρόγραμμα επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου και θα συνυπογράψουν τόσο μέσω των συλλογικών τους φορέων όσο και μεμονωμένα τις Εδικές Τοπικές Συμφωνίες Εποχικότητας.

Ως τουριστικές εννοούμε όχι μόνο αυτές που αδειοδοτούνται από τον Ε.Ο.Τ., αλλά και όλες τις άλλες που έχουν τα χαρακτηριστικά της τουριστικής επιχείρησης (π.χ. εστιατόρια, καταστήματα τουριστικών ειδών κ.α.) σύμφωνα με το διεθνές ταξινομικό σύστημα που διέπει τη συγκρότηση των Δορυφόρων Λογαριασμών Τουρισμού (ΔΛΤ), ανεξάρτητα από τον φορέα αδειοδότησής τους.

Προτείνεται η συγκρότηση μητρώου τουριστικών επιχειρήσεων μέσω ΓΕΜΗ με βάση τόσο τα ως άνω κριτήρια για τους ΔΛΤ ή άλλα π.χ. ΚΑΔ, όσο και την ιδιαίτερη ταυτότητα του κάθε προορισμού σε επίπεδο παραγωγικής δραστηριότητας (π.χ. εργαστήριο αργυροχρυσοχοΐας ή άλλης καλλιτεχνίας).

8.3.1. Ο συντονιστικός ρόλος του Υπουργείου Τουρισμού

Το Υπουργείο Τουρισμού αναλαμβάνει το συντονιστικό ρόλο στην κατάρτιση των Ειδικών Τοπικών Συμφωνιών Εποχικότητας και τον εποπτικό ρόλο στην υλοποίησή τους.

Ειδικότερα το Υπουργείο Τουρισμού:

- Διαμορφώνει το νομοθετικό πλαίσιο των Ειδικών Τοπικών Συμφωνιών Εποχικότητας
- Συμφωνεί με όλα τα συναρμόδια υπουργεία για τα μέτρα που συνιστούν το χαρτοφυλάκιο των Ειδικών Τοπικών Συμφωνιών Εποχικότητας
- Αποφασίζει με την Ένωση Περιφερειών Ελλάδος (ΕΝ.Π.Ε.) και την Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδος (ΚΕΔΕ) για τις διαδικασίες συγκρότησης των Ειδικών Τοπικών Συμφωνιών Εποχικότητας και για το ρόλο των Δήμων και της Περιφέρειας ως επισπεύδοντες στην ενεργοποίηση των εν λόγω συμφωνιών με αποδέκτες τους παράγοντες της τουριστικής προσφοράς και της τουριστικής ζήτησης
- Εποπτεύει τη λειτουργία των Ειδικών Τοπικών Συμφωνιών Εποχικότητας και παρεμβαίνει με σκοπό την επίλυση προβλημάτων και την εξασφάλιση ισορροπιών.

8.3.2. Πολιτικές με φορέα υλοποίησης την τοπική και περιφερειακή αυτοδιοίκηση

Στα πλαίσια των διαπραγματεύσεων μεταξύ επιχειρηματικών συλλογικοτήτων και Δημοτικών Αρχών προτείνεται κατά τη διάρκεια της ισχύος των Ειδικών Τοπικών Συμφωνιών Εποχικότητας:

- η μείωση του τέλους διαμονής παρεπιδημούντων που επιβάλλεται στις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και του τέλους επί των ακαθαρίστων εσόδων των τουριστικών επιχειρήσεων
- η μείωση των δημοτικών τελών φωτισμού και καθαριότητας

- η μείωση των τελών ύδρευσης στα πλαίσια των τοπικών ιδιαιτεροτήτων ύδρευσης.
- ΤΑΠ υπέρ δήμων: επέκταση των απαλλαγών που ισχύουν για τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και σε όσες τουριστικές επιχειρήσεις υποστηρίζουν την επιμήκυνση και είναι ενταγμένες στο πλαίσιο των Ειδικών Τοπικών Συμφωνιών Εποχικότητας.
- η απαλλαγή από το τέλος διαφήμισης υπέρ δήμων για όλες τις δράσεις προβολής και τις εκδηλώσεις των τουριστικών επιχειρήσεων που θα συμμετέχουν στο πρόγραμμα επιμήκυνσης

8.3.3. Πολιτικές με φορέα υλοποίησης την Κεντρική Διοίκηση

➤ Υπουργείο Οικονομικών

- Ειδική φορολογική μεταχείριση των επιχειρηματικών κερδών για όλες τις τουριστικές επιχειρήσεις που θα ενταχθούν στο πρόγραμμα επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου και θα συνυπογράψουν είτε μέσω των συλλογικών τους φορέων είτε μεμονωμένα τις Ειδικές Τοπικές Συμφωνίες Εποχικότητας.
- Μειωμένο φόρο εισοδήματος για τις απολαβές των εργαζομένων στις τουριστικές επιχειρήσεις που θα συμμετάσχουν στις Ειδικές Τοπικές Συμφωνίες Εποχικότητας για το χρονικό διάστημα της επιμήκυνσης

➤ Υπουργείο Εργασίας

Επέκταση των προγραμμάτων του ΟΑΕΔ για την ενίσχυση θέσεων εργασίας με σκοπό την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου στο σύνολο των τουριστικών επιχειρήσεων υπό αυστηρό καθεστώς ελέγχου, ως εξής:

- Συνέχιση των προγραμμάτων του ΟΑΕΔ για την επιδότηση των θέσεων εργασίας σε εποχικές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις με σκοπό την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, καθώς και επιχορήγησης μέρους των εργοδοτικών εισφορών σε ξενοδοχειακές επιχειρήσεις συνεχούς λειτουργίας.
- Επέκταση των παραπάνω προγραμμάτων του ΟΑΕΔ και στις λουπές τουριστικές επιχειρήσεις που θα συμμετάσχουν στο πρόγραμμα της επιμήκυνσης.
- Σύνδεση της συμμετοχής των εργαζομένων στο πρόγραμμα επιμήκυνσης με την εξασφάλιση προτεραιότητας σε προγράμματα κατάρτισης, καθώς και σε διευκολύνσεις σχετικά με τη λήψη του ειδικού εποχικού επιδόματος
- Προγράμματα βελτίωσης των γνώσεων και των δεξιοτήτων των εργαζομένων για την αντιμετώπιση των ομάδων τουριστών που αποτελούν αγορά-στόχο για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου σε άμεση σύνδεση με τη λήψη του ειδικού εποχικού επιδόματος.

➤ Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας

- Ένταξη ολοκληρωμένης δράσης στα ΠΕΠ για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου (π.χ. δικτύωση τουριστικών επιχειρήσεων, δράσεις εξωστρέφειας και προβολής).

- Πριμοδότηση σε προγράμματα του νέου ΕΣΠΑ και του Αναπτυξιακού Νόμου με αύξηση της βαθμολογίας σε τουριστικές επιχειρήσεις που καταθέτουν προτάσεις ένταξης και αποδεδειγμένα συμμετέχουν στις Ειδικές Τοπικές Συμφωνίες Εποχικότητας.
- **Υπουργείο Πολιτισμού**
 - Ενιαίο εισιτήριο για όλους τους αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία και μνημεία που υπάγονται στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Πολιτισμού και πρόβλεψη ειδικής τιμολογιακής πολιτικής για τις περιοχές που θα εφαρμοστούν οι Ειδικές Τοπικές Συμφωνίες Εποχικότητας.
- **Υπουργείο Μεταφορών και Επικοινωνιών**
 - Μείωση τελών αεροδρομίων στις περιοχές εκείνες που συμμετέχουν στις Ειδικές Τοπικές Συμφωνίες Εποχικότητας.
- **Υπουργείο Ναυτιλίας**
 - Διαμόρφωση πολιτικής επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου στις ακτοπλοϊκές μεταφορές για τις περιοχές εκείνες που συμμετέχουν στις Ειδικές Τοπικές Συμφωνίες Εποχικότητας.
- **Υπουργείο Υγείας**
 - Συμμετοχή των τοπικών δομών υγείας στο σχεδιασμό της πολιτικής άμβλυνσης της εποχικότητας.

8.3.4. Συμφωνίες με παράγοντες διαμόρφωσης της διεθνούς τουριστικής ζήτησης

Οι Ειδικές Τοπικές Συμφωνίες Εποχικότητας είναι προφανές ότι θα περιλαμβάνουν και αντίστοιχες συμφωνίες με φορείς, επιχειρήσεις και συλλογικότητες σε επίπεδο τουριστικής ζήτησης όπως συνεργασίες με :

- κλασσικούς tour operators
- online travel agents
- Google
- εταιρίες συνεδρίων
- κρουαζιερόπλοια
- μεταφορείς (αεροπορικές εταιρείες, ακτοπλοϊκές κ.ο.κ.)

ΕΝ ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΙ

Είναι προφανές ότι όλα τα πιο πάνω, στο βαθμό που θα συμφωνούνται, θα αποτελούν το περιεχόμενο των Ειδικών Τοπικών Συμφωνιών Εποχικότητας, ως διακριτές δράσεις για κάθε συμβαλλόμενο φορέα του δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα: Δήμος, Περιφέρεια, Υπουργείο Τουρισμού, Υπουργείο Πολιτισμού, Υπουργείο Μεταφορών, Ξ.Ε.Ε., τοπικοί συνδικαλιστικοί φορείς των εμπλεκόμενων στον τουρισμό, τοπικοί πολιτιστικοί σύλλογοι, τοπικά επιμελητήρια και όσες μεμονωμένες επιχειρήσεις επιθυμούν να έχουν την ειδική μεταχείριση που θα τους διασφαλίζουν αυτές οι συμφωνίες.

Με βάση τα πιο πάνω, είναι αυτονόητο ότι μια ενδεδειγμένη παρουσίαση του περιεχομένου αυτών των Ειδικών Τοπικών Συμφωνιών Εποχικότητας δεν μπορεί να είναι αξιόπιστη και να προσφέρει το αναγκαίο υπόβαθρο επιτυχίας παρά μόνον στα πλαίσια των κατά τόπους αποφάσεων και διαπραγματεύσεων συμμετοχής και ένταξης των ενδιαφερομένων συντελεστών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αποστολόπουλος Ευθ. (1996). *Ελληνικός Τουρισμός: Μύθοι και Πραγματικότητα*, Αθήνα: Nubis.
- Allcock, J. B. (1989). Seasonality. In Witt, S. F. and Moutinho, L. (eds), *Tourism Marketing and Management Handbook*. London: Prentice Hall. pp.387-392.
- Cannas, R. (2012). An overview of tourism seasonality: key concepts and policies. *Almatourism: Journal of Tourism, Culture and Territorial Development*,1(5), 40-58.
- Chung, J. Y. (2009). Seasonality in tourism: a review. *E-review of Tourism Research*, 7(5).
- Cooper, C., Fletcher, J., Fyall, A., Gilbert, D., and Wanhill, S. (2005). *Tourism Principles and Practice* (3rd ed.). Pearson Educatio.
- Corluka, G. Matosevic, R. and Geic, S. (2013) 'Selective Forms of Tourism – the Way of Extending the Summer Season, *Economy Transdisciplinarity Cognition*, 16 (2), pp. 88-96.
- Cuccia, T., & Rizzo, I. (2011). Tourism seasonality in cultural destinations: Empirical evidence from Sicily. *Tourism Management*, 32(3), 589-595.
- Dwyer Larry, Gill Alison, and Seetaram Neelu (Eds.). (2012) *Handbook of research methods in tourism: quantitative and qualitative approaches*, Edward Elgar Publishing, UK.
- Karamustafa, K. and Ulama, S. (2010) Measuring the seasonality in tourism with the comparison of different methods, *EuroMed Journal of Business*, 5 (2), pp. 191-214.
- Κάτσος, Γ. (2004) 'Τουρισμός Ατόμων Τρίτης Ηλικίας', *Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων*.
- Manuel López Bonilla, J., Miguel López Bonilla, L., & Sanz Altamira, B. (2006). Patterns of Tourist Seasonality in Spanish Regions. *Tourism and Hospitality Planning & Development*, 3(3), 241-256.
- Matzarakis, A., & Nastos, P. (2011). Analysis of tourism potential for Crete Island, Greece. *Global Nest J*, 13, 141-149.
- O'Mahony, B., Galloway, G. A., Bergin-Seers, S., Lee, C., & McMurray, A. (2008). Seasonality in the tourism industry: Impacts and strategies.
- Oppermann, Martin (1993) "Tourism space in developing countries", *Annals of tourism research* 20(3), 535-556.

- Paci Raffaele and Emanuela Marrocu (2013) "Tourism and regional growth in Europe" Papers in Regional Science.
- Park Duk-Byeong and Yoo-Shik Yoon (2009) "Segmentation by motivation in rural tourism: A Korean case study" Tourism management 30(1): 99-108
- Rau, R. (2006). Seasonality in human mortality: A demographic approach. Springer.
- Περρής, Κ. (2013) 'Τουρισμός για άτομα τρίτης ηλικίας', Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων.
- Rudihartmann. (1986). Tourism, seasonality and social change. Leisure Studies, 5(1), 25-33.
- Suau-Sanchez, P., & Burghouwt, G. (2011). The geography of the Spanish airport system: spatial concentration and deconcentration patterns in seat capacity distribution, 2001–2008. Journal of Transport Geography, 19(2), 244-254.
- Τσίτουρας, Α. (1998), Η Εποχικότητα του Τουρισμού στην Ελλάδα και τις Ανταγωνίστριες Χώρες, Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων.
- Yang Yang, and Kevin Wong (2013) "Spatial distribution of tourist flows to China's cities" Tourism Geographies 15(2): 338-363.

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ

ΣΤΑΔΙΟΥ 24, 10564 ΑΘΗΝΑ
Τ. 213 216 9900 F. 210 3225449 WWW.GRHOTELS.GR